

SLOVAN

mesečnik za književnost,
• umetnost in prosveto •

X. — 1912. — 11.

VSEBINA.

Prost. Kretanov: Anton Aškerc	323	R. Petruška: Pesem pastirjeva	348
Ivan Ivanov: Vzor in strast	326	Jos. Premk: Vi prašate	348
Mar. Skal: Bežeči dan	327	Listek	349
Pastuškin; Maeterlinck: Modra ptica	329	Književnost:	
Ignacij Gruden: V tujni	335	Ob petdesetletnici Slomškove smrti. — Esar	
Jos. Premk: Sonet	335	Vano: Veseli god . — Slomškovo pismo menda	
Ignacij Gruden: Kako bi jaz rad	335	dr. Jos. Muršcu. — Amerika in Amerikanci. —	
Fr. Suher: Četrty mednarodni kongres za umetniški pouk, risanje in uporabo umetnost v Draždanih	336	„Pridelovanje in razpečevanje namiznega grozjda ter vzgoja trt na špalirju.“ — Vseučilišče v Trst! — „Naš směr, revue pro uměl. výchovu, kreslení a umělecký průmysl v Brně.“	
Ignacij Gruden: Pesem	342	Glasba:	
Fran. Govékar: Iz spominov na Antona Aškerca	343	Rozamunda.	
		Raznoterosti:	
		† Jaroslav Vrchlický. — † Peter pl. Radics.	

NAŠE SLIKE.

Našim čitateljem že dobro znana umetnica **Melita Rojčeva** nam v današnji številki prikazuje (str. 321.) **Gorenjko**, ki lupi jabolka. **Saša Šantel** nam je ilustriral Maeterlinckovo „**Modro ptico**“: pogled njegove „**Naslade**“ (str. 329.) in videl boš tipično izražene, iz življenja ti dobro znane nasladnike te in one vrste. Čitaj ves prizor „**Modre ptice**“ in mogoč boš soditi o ilustraciji na str. 333! Oba ta umotvora Šantlova zaslužujeta vso pozornost tudi tudi literarnega pomena „**Modre ptice**“, ki je v zadnjih letih bila prava senzacija na dramatskem polju (Avtor Maeterlinck je obhajal prošlega avgusta meseca svojo petdesetletnico). — Na str. 336. priobčujemo relief, ki bo krasil pročelje **nove vseučiliške knjižnice** v Zagrebu: Znanost, umetnost in obrt stoje pred nami v vsej svoji moči; od druge strani prihajajo duševni „pregalci“ (trudbeniki), polni težkih problemov, pa tudi podjetnosti. To je umotvor enega izmed prvih jugoslovanskih kiparjev, prof. **Rudolfa Valdeca**, ki bomo o njem pisali v prihodnji številki. — Na str. 328. je **Bela Čikoševa** „**Tolažba**“, na str. 349. pa istega umetnika „**Spominjanje**“. — Končno še opozarjamo na ilustracije aktualnega Suherjevega članka o četrtem mednarodnem umetniškem kongresu v Draždanih: **Reprezentančni dom v Prahi**, ki so ga imeli prilikom letos videti udeležniki Sokolskih in Palackeega svečanosti (str. 340.); pogled na **Mišenj od juga** (str. 342.) in pogled na **Draždane** (str. 343.).

Nenaročenih rokopisov uredništvo ne vrača!

Naročnina „**Slovana**“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrto leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratov**: Dvostopna petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru.

MELITA ROJIC: ŠTUDIJA.

ANTON AŠKERC,

V ZRCALU ZASEBNIH PISEM.

(Konec).

Kmalu nato sem zvedel, da so ga premestili iz Mozirja v Škale nad Velenjem.

Poslavši mu v pogled neko otožno pismo že poprej omenjenega pesnika „Zamejskega“, v katerem se zahvaljuje za laskavo Aškerčevo oceno njegovih „Vizij“, sem prejel iz Škal z dne 8. februarja 1895. to-le pismo:

„Dragi Kretanov!

Hvala lepa za Tvoje prijazno pismo in pa za priloženo Trinkotovo (sic) od 2./2. 1895., katero Ti vračam.

Gospod Trinko, ki imá jako lep poetičen talent, naj bo vesel, da živi med umetnost cenéčimi in ljubéčimi Lahí. Da živí on kje v „kranjsko-štajersko-koroški Sloveniji“ — kdo vé, kaj bi že bil doživel!

Dobra duša „don Giovanni“ Trinko ne ve, da Slovenci mrcvarijo vsakogar, ki piše kaj svobodnejšega, nego n. pr. „Šmarnice“ ali „Umno živinorejo“. Pri nas v „domovini“ bi imel morebiti vsako leto — kanonični proces na vratu, kakor jaz.

In ko sem bil izdal svojo knjižico verzov, je glavni organ štajerskih **slovenskih** prvakov, takozvana „Süddeutsche Post“ ni hotela niti z besedico omeniti. Čemú tudi! Saj knjižica ne nese — obrestij, kakor posojilnice in hranilnice; kar pa ne nese denarnih obrestij, nepotrebno je! Umetnost? To ni za nas — za njo smo še prebarbarski...

Videmski in beneški Italijani so brez dvoma bolj kulturni. Gospodu Trinkotu se tam „za mejoj“ tudi ni bati, da bi ga zarad poezije insultirali njegovi tovariši po stanu — kakor se je to že meni zgodilo.

Blagor Zamejskemu!

Takih „spodbud“, kakeršne uživamo „mi“ — mu ne želim. On naj ne čaka nikakeršnega

spodbujanja ali odobravanja, nego poslušá naj svojega genija glas, pa naj piše in piše! —

Z najlepšim pozdravom

Tvoj Aškerc.“

To Aškerčevo „poslanico“ sem priložil prihodnjemu svojemu pismu do profesorja Ivana Trinka, ki mi je odpisal tako-le:

„Dragi prijatelj!

Z veseljem in z žalostjo ob enem sem čital Aškerčev list, ki si ga bil priložil k zadnjemu Tvojemu. Aškerca res da ne poznam in ne vem, kak duhovnik je; vsekako meni se vse vidi, da je vendar „un po' troppo di zelo“,¹⁾ in premalo narodnega čuta pri slovenski višji duhovni pravici (oblasti). Jaz gledam le od strani in brez vsakeršnje napetosti; povsem hladno sodim stvari, ki se godijo daleč od mene na Slovenskem. Veš, kaj se mi dozdeva? Da so višje duhovne osebe postavljene za vzdrževanje ravnotežja ter za gasenje, kjer bi bilo kaj ognja, narodnega navdušenja in zavednosti; z eno besedo: one so najprimernejše orodje v rokah posvetne vlade, s katerim naj bi se držalo popolnoma podvrženo ubogo in šibko slovensko narodnost! Jaz sem pesimist, to je res, pa vendar mislim, da nisem daleč od resnice, ako pravim —: Slovenci se ne vzpnejo nikdar na boljšo stopnjo samostojnosti! Malo jih je, ubožni so; mogotci ali predstojniki so vsi ali Nemci ali nemškutarji; razen tega pa je narod ves razcepljen —: nesloga, zavist, sebičnost in še sto enakih vragov — kaj moremo torej pričakovati dobrega???

Bog Te živi in vse prave Slovence s Teboj!

Udani prijatelj
Zamejski.“

¹⁾ Malce preveč vne, gorečnosti. Op. pisca.

Od Aškerca spet nisem dobil nikakšnega glasú do 29. julija 1895., ko mi pošilja na vizitki iz Škal naslednje vrstice:

„Dragi mi Vatroslave!

Za 31. dan tega meseca — Bog Te živi!
Ne obetaj zmerom, da prideš v Škale,
nego — pridi res enkrat, kadar Te pot za-
nese v — „Lappovo“ dolino!¹⁾

Z lepim pozdravom!

A. Aškerc.“

In nedolgo po tem kategoričnem Aškerčevem povabilu sem se bil napotil nalašč v tiho Šaleško Dolino ter najpoprej obiskal pesnika v dolgočasnih Škalah...

Bilo je opoldne, ko sem dospel po zelenem hribu gor pred kaplanijo. Tu sem naletel Aškerca pri zaklepanju hišnih vrat, odpravljajočega se v župnišče.

Po glasnem pozdravu mi reče on:

„Tu imaš ključ od mojega brloga! Pojdi gori in pij tisto „Šent-Janževsko kiselico“ izpod Kozjaka, ki jo dobiš v jedilni omari! V pol ure se vrnem od najinega — „kartuzijanskega“ obeda!“

To izrekši je odhitel v omenjeno hišo, pustivši me s ključem v roki vsega osuplega pred vrati. In res se je pesnik vrnil čez dobre pol ure...

Vprašal sem ga, kakšen je tisti „kartuzijanski obed“ pri župniku.

„No, ker ne govoriva z njim drugega, kakor: „Dober dèn!“ „Bog žegnaj!“ „Srêčno!“ ali pa „Lêhko noč!“

Od kdaj je pa tak? sem ga vprašal nadalje. Saj je bil svoj čas tam doli ob hrvatski meji bolj zgovoren!

„Odkar sem mu jaz pomočnik,“ pouči me on.

No, Bogá zahvali! Tedaj Te vsaj ne bode mogel tožiti zaradi „bogokletnih“ obmiznih pogovorov o tistem — „slonokoščenenem turnu!“ pravim jaz.

„Menda imá nálog, da me na tak način duševno izstradajo, ka-li?“ reče Aškerc ter pridoda s povzdignjenim glasom: „Ker to molčanje me prežene iz — službe!“

„A propos!“ reče na to Aškerc, da napelje pogovor v drugi tir. „Hvala Ti lepa, Prostoslave, da si me priporočil toli živo dru. S—cu v Novem Mestu! Poslal mi je cel zaboj dragocenih socialističnih knjig, ki bi si jih jaz, reven kaplanček, ne mogel nabaviti! V svojem pismu

¹⁾ Lapp je posestnik ondotnih premogovnikov.

se sklicuje na Tvoje prijateljsko priporočilo! Še enkrat: iskrena Ti hvala!“

No in — poprašam jaz vznícenega pevca socialističnih delavskih pesmi — ali je doktor priložil knjigam kaj — ilustracij?

„Kakšnih ilustracij?“ vpraša začuden prijatelj Tone.

Rekel sem mu, naj dodene med liste svojih „dragocenih“ knjig pet, šest — stotakov!

„Ne, teh pa ni bilo!“ odgovori pesnik nekam klavrno.

No — zdaj lahko torej variiraš tisto Kalchasovo pesem iz Offenbachove operete: „Lepa Helena“.

„Knjige, knjige, same knjige!“ ...

Trčila sva na zdravje vseh „veledušnih Mecenov slovenskih“, potem pa sva šla po hribu navzdol v nemškutarsko Velenje.

Ondi sva najprej „pohodila“ železniškega postajenačelnika: Ivana N. Resmana, ki nama je ušesa napójil z velezanimivim pripovedovanjem o svojem brezuspešnem izpreobračanju premo-kopnega Lappa iz hrastovega Nemca v lipolesnega Slovenca...

„Dober človek — ta-le Ivan Nepomucenski,“ je rekel Aškerc pri odhodu, „ali slab godec!“

Krenila sva s postaje v Ježovnikovo gostilno —: „da se nama,“ kakor je rekel Aškerc, „odpočijemo utrujena ušesa! Kolikor je namreč Ivan preveč zgovoren, toliko bolj je Vinko molčêc!“

Naročivši si vsak čašo piva, sva se uglobila v misterije naših bojevitih dnevnikov, dočim se je krčmar pogreznil v Nirvano svoje apatičnosti do vsega življenja okrog sebe...

„Vidiš, tu-sém-le, v to idilično zatišje prihajam jaz pisat svoja pisma,“ izpregovori naposled življenja žejni pesnik — „in ker jih datiram iz Velenja, mislijo prijatelji tam zunaj v burnem svetu, da službujem v tem svetovnoznanem trgu, ne pa tam zgoraj na samotnih Škalah.“ —

In razišla sva se ondi na razpotju ter krenila vsak na svojo stran: Aškerc na svoj pusti hrib, jaz pa v širni, šumni svet! — — —

Še naslednja tri pisma sem dobil potem od prijatelja A. Aškerca, datirana: Velenje (Škale) in sicer 20./X. 1896.:

„Dragi rojak!

„Edinost“ mi je poslala včeraj tisto številko, v kateri je natisnjen Tvoj feljton: „Iz uredniških pisem Davorina Trstenjaka“. Adreso na mene si pisal tudi Ti. Prav je, da objavljaš take zanimivosti.

Pri tej priliki naj Tebi in umetniku Progarju častitam na lepem članku: „Umetniško potovanje po Italiji...“¹⁾ Takih spisov bi „Zvon“ še več potreboval.

Seveda so pri nas še redko sejani taki ljudje, ki bi vedeli ceniti umetnost! Premnogim so take reči čisto nepraktične, čeprav je tudi umetnost zares „praktična“ stvar, ker narod, ki zaničuje in prezira umetnost, je barbar in nima nikakega ugleda med svojimi civiliziranimi sosedi. —

Upajmo, da bodo tudi Slovenci začeli enkrat čislati in ljubiti umetnost — bolj, kakor so jo ljubili dosedaj.

Z lepim pozdravom

udani

A. Aškerc.“

Zopet v drugo, dne 30./7. 1897. piše mi tako-le:

„Dragi g. Kretanov!

Zoper nas vboge slovenske pare zakleli so se menda vsi vragovi: pozemski in podzemski.

Tisti suhi ovsenjak političnih in kulturnih pravic, kolikor nam jih tu pa tam slučajno pade z zvrhane bogataške mize, hočejo nam vzeti znani „krščanski“ sosedi; Ljubljano nam hoče podreti umazani kovač Vulkan ali p. d. Hefajst — vrag vé, da ima ravno na našo Ljubljano tako piko? ali bi ne našel še za spremembo kje kaj drugega? —, Krsnika pa nam je vzel bacillus sušice.

Koliko hektikaličnih starih bitij tava po tem bedastem svetu, želečih si smrti-spasiteljice in željno hrepenečih po njej. Toda ne! Bolj imenitno ji je, tej suhi beli babi (sic), če zadravi malim Slovencem tako odličnega in plodovitega klasičnega novelista, kakoršen je bil Janko Kersnik. Neumna usoda!...

Gospá udova poškrbi gotovo, da se začno kmalu izdajati zbrana dela pokojnikova.

Kaj pa kaj delajo priprave za — literarni shod? Vse tiho? Poprej se menda vrši politični vseslovanski shod, ki je neobhodno potreben — pa, kdo vé, če se kaj ne skisa? —

Tudi zadnje — Progarjevo pismo iz Rima mi je ugajalo. Nadaljuj, nadaljuj! Take hrane je naša čitajoča publika krvavo potrebna. Tudi Slovenci morajo naposled uvideti, da eksistuje na svetu poleg posojilnic in hra-

nilnih knjižic še tudi „takozvana“ umetnost, brez katere je vsak narod barbar...

Zakaj Ti danes pišem? No, jutri je god „Vatroslava — Ognjeslava — Ignacija“: ergo Tvoj god! Vse dobro!

Z lepim pozdravom.

Tvoj

Aškerc.“

In končno, poslednje Aškercjevo pismo sploh, ko je služboval kot duhovnik-„kaplan“, prejel sem, datirano: Velenje, 30./X. 1897., ki slove:

„Dragi Kretanov!

Kar ti hočem zdajle povedati, to je, da sem z velikim zanimanjem čital Tvoj lep feljton: „Marko Pernhart“ v „Slov. Narodu“.¹⁾

Ne laskam se nikomur in tudi Tebi ne, toda, kar je res, je pa res: za umetnost, in specie za slikarsko in kiparsko umetnost se pri nas nihče toliko ne zanima, nego Holz-Kretanov.

Marko Pernhart je res zanimiv umetnik in še naš umetnik, čeprav ga ne poznamo in se njegovi rojaki zanj niso brigali tedaj, ko je delal. Če se ne motim, bila je o Pernhartu v nekem našem časopisu — v „Kresu“? — pred leti že kratka notica; toda Ti si ga sedaj čisto plastično postavil pred čitateljstvo. Radoveden sem le, koliko ljudij je znalo po pravi veljavi oceniti Tvoj listek.

O M. Pernhartu moraš Ti tudi v „Zvonu“ kaj napisati. Saj si dosti dolgo postopal za Progarjem po italijanskih slikohramih. Torej le kmalu!

Ali ne bo treba enkrat tudi pri nas misliti na to, da se postavi slikarjem in kiparjem domačim, recimo, v Ljubljani primeren dom, četudi v skromnejših razmerah? Hrvati si že stavijo v Zagrebu svoj „Künstlerhaus“ — „Umetnički dom“ ...

To sem Ti hotel povedati iz čistega veselja. Tudi jaz sem včasih že obžaloval, da nisem slikar. Koliko hvaležnih prizorov, krajin etc. vidim na vseh krajih! Kake krasne panorame gorá ob solnčnem zahodu ali vzhodu! Kako čudno nijansirane barve in tinte! Kak kolorit! Pa kako malo ljudij „vidi“ take stvari! K večjemu pravijo, da bo prě „lepo vreme“ jutri...!, „pa bomo lahko pšenico sejali.“ —

¹⁾ „Slov. Narod“ l. 1894. „Ljublj. Zvon“ l. 1896. in 1897. ter zopet „Slov. Narod“ l. 1898. (Op. pisca).

¹⁾ „Slov. Narod“ dne 25., 26. in 29. oktobra l. 1897: Marko Pernhart, o razstavi njegovih slik v Celovcu. Op. pisca.

— Ahà!... Bržčas Ti danes zadnjikrat pišem „iz Velenja“; — prihodnjič menda odkod drugod!

Z lepim pozdravom

Tvoj

Aškerc.“

In — bilo je res njegovo poslednje pismo, ne samo — „iz Velenja“, temveč v občez Aškerčevega duhovništva, ki se mu je kmalu na to odpovedal, da se preseli kot umirovljeni kaplan s — štirimi sto goldinarji pokojnine najpoprej v — Celje, potem pa v — Ljubljano, kjer zdaj v miru počiva v rakvi „Slovenskega pisateljskega podpor-

nega društva“ na starem pokopališču pri Sv. Krištofu.

* * *

V pričujočih sestavkih sem predstavil uvekovčenega pesnika Antona Aškerc, kakršnega se je kazal meni nasproti v zrcalu svojih zasebnih pisem do mene!... Česar pa se mi je izpovedal iz mučeniškega življenja in trpljenja svojega kot — duhovnik in pesnik — o tem bom govoril na drugem mestu, ko se mi spomini nanj v duši nekoliko poležejo, zbistrijo in skristalizirajo. —

Ker imam razen teh pisem od A. Aškerc še — šestnajst razglednic z raznih postaj njegovih izletov širom svetá, predstavim ga prihodnjič v tem listu kot **pesnika-popotnika**.

IVAN IVANOV:

VZOR IN STRAST.

Objemali so moji te uzori, —
nevesto ženin le tako objema,
ko ena želja duši dve razvnema;
bršljan le hrast tako objema v gori.
Z vso dušo te uzorno sem objel,
da v pusti sem te našel tej, vesel.

Ovenčal glavo s krono ti sijajno,
da dijamanti so iz nje sijali,
nikomur niso vate zreti dali,
skrivali so te kakor sladko tajno.
Zaklad si bila mi, ki ga ne dá,
kdor ga ima, za vse zlató svetá.

In gledala si se, — tako plesalka
ponosna ogleduje se v zrcalu,
zavestna, da kraljica bo na balu.
Tako si znala, da si zmagovalka,
da tvoj srce je mehko moje plen,
da sem z bogastvom vsem ti izročen.

In dal sem ti srce bogato svoje,
in misli zapovedal, da sledi ti
in želji sem ukazal, da gorí ti,
in pesmi, da le tebi slavo poje.
Le tebi plakala je bol gorjá,
vriskala tebi je radost srcá.

Slavljenja te je solnce zaslepilo.
Hotela si, da slast svetá uživaš,
a meni, da strasti pregrešne skrivaš,
da te opevam z vso uzorov silo.
Hotela triumfalno si med svet,
a tvoje zmage naj slavi poet!

Tedaj sem ti zaklical: „Milostljiva,
priklenjen suženj nisem bil nikoli,
in rajši prost verige nosim boli,
kot da zaslužnjeno srce uživa.
Vse ali nič! — Če duše mi ne daš,
brez mene bodi ti in tvoja — laž!“

Razšla sva se, — nihče z menoj ne hodi
po stezi trnjevi in kameniti
in maloznani, med grmovjem skriti:
A ti po ulicah in cestah blódi,
in vabi, kogar hočeš, na svoj tir!
Ne stopi nanj ponosni moj prezir!

BEŽEČI DAN.

Solze so plavale v tistem svetu večeru v brezdanjost. Velika nepojmljiva ljubezen jih je rodila, nevidne tihe solze. In nebo je kazalo v brezkončno širjavo, razbliniti se je hotelo nekaj velikega, v tisti vseobsežni nič. In oko je zrlo v ozračje, tja čez zelene vrhove dreves.

Sedel je na oknu in gledal bežeči dan. Tovariš je v sosednji sobi igral vijolino, in glasovi so prihajali iz odprtega okna k njemu, kakor iz nevidnih daljav. Bili so drhteči valovi, polni visokih glasov, ki so se izlivali iz duše v dušo. Mirno so zrle njegove temne oči čez vrhove dreves in čez strehe vil, ki so gledale iz zelenja.

Dihale so pesmi vijoline veliko lepoto in resnico, nedosežnost in brezmejnost. In strmela je duša v objetu vseh duš, velika, ves svet čuteča. Misli so bile prenehale v tej brezdanjosti, utihnile so bile v svetosti velikega večera, in duša je strmela v neznanost.

In čisto mirno je sedel. Niso trenile oči, ni se ganila roka. Mislil bi človek, da ne misli in ne čuti. Pa je bila polna njegova duša. In v tem neskončnem miru je ostajala jasna moč v njem. Videl jo je pred seboj in čutil jo je v sebi, to veliko, tiho moč in je mislil:

„Glej, moč imam, pa sem tako miren. Moral bi vstati, zavriskati, govoriti močne besede, moral bi jim pokazati resnico in lepoto, nekaj bi moral storiti. Pa sedim tako mirno in sem tako trezen v svoji moči. Rekel bi jim ves prevzet:

„Ljudje, pogledajte me, jaz sem tisti, ki imam moč,“ in bi zamahnil z roko.

„Glejte jaz imam največjo lepoto in najresničnejšo resnico, verujte v mene in dal vam bom vse. Zakaj v meni je moč. Mislili ste, da sem slabotnež, ker vam nisem povedal, da sem močan, in ker me niste razumeli brez pojasnila. Sedaj me poznate.“

Pa bi se čudili ljudje in spogledovali in bi govorili:

„Kdo bi si mislil, da je ta močan, zakaj nam ni tega že preje povedal?“

Jaz pa bi se jim zagrohotal in bi jim rekel:

„O vi, neumni, ki ne razumete brez besed! Kje je vaša vera?“

In bi šel.

Zato je bolje, da molčim, in da je moja moč mirna in brez besed.“

Tako je mislil Martin in je čutil v sebi veliko silo. Mirno je sedel na oknu in poslušal vijolino in gledal preko vrhov šumečih dreves k svetlemu horizontu. Srce se mu je širilo v silni mogočnosti in globoko je dihal v zdravi mladosti.

„Toliko je moči za lepoto in resnico, kam bi z njo?“ ga je izpreletelo in pogladil se je po visokem koščenem čelu in po svetlih laseh.

„Ha, dovolj je potov povsod, četudi niso gladka in široka, a za te je tukaj moč.“

Zaihteli so glasovi iz daljav, trepetali so bolešno v tihoti mračnega večera in prišli so čisto blizu do njega.

Zamrazilo ga je, stresel se je.

Spomnil se je nanjo in vzel v roke njeno zadnje pismo, ki je ležalo poleg njega na oknu.

In bral je:

„Zaman je vse, ni moči v meni. Vsa sem okužena in gnila. Ni v meni zdravja in solnca. Same teme in sami oblaki. In ni ga, ki bi rekel: „Glej, tukaj je luč, vzemi in posveti si na pot.“ Sama pa ne najdem in ne najdem. Ni ga pota, ki bi me ozdravil.“

In Martin jo je videl pred seboj, vso majhno in slabotno, s plahimi in z iščočimi očmi. Kako rad bi ji dal vso svojo moč, pa ne more. Ni zanjo ta moč, samo zanj je, čisto njegova. In tudi ona bi je ne hotela.

„Jaz hočem svojo moč,“ bi mu odgovorila. In ponosen je bil nanjo.

V tem je vstopila gospodinja v sobo in šla naravnost k Martinu:

„Tukaj je pismo za Vas.“

Vzel je. Bilo je od nje. Odprl je in čital:

„Veliko je solnce in dolgi so njegovi žarki, kakor zlate niti — kakor zlate misli. Bilo je neke noči, ko je prišlo do vrhunca. Zahreščalo je in počilo. Potem pa se mi je odprla pot, lepa in jasna, polna velike moči. Tja k solncu hočem, v žarke višave, k sami najčistejši lepoti. Ne povešam več oči pred ljudmi. Drzno stopam in smelo gledam v obraze. V meni je moč. Vem, da se mi bodo smejali in bodo kazali za meno, pa bom šla preko njih ponosno dalje.“

Veliko veselje je bilo v njem, ko je prebral pismo.

„Pahnila je gnilobo od sebe,“ je mislil Martin, „in je vstala in je šla dalje s svojo močjo, porojeno iz sebe same. Šla bo k solncu, samo da je ne bi ožgalo.“

Ustrašil se je te zadnje misli in jo je odrinil, da je vsa plaha zbežala.

Izginjale so svetlobe na horizontu, in temnela so drevesa, in črne silhuete so vstajale iz noči. Iz neba pa se je širila velika ljubezen na zemljo in vsa duša silnega človeka se je izlila vanjo.

„Zaigraj mi himno o močni ljubezni,“ je zaklical Martin v sosednjo sobo tovarišu.

BELA ČIKOŠ: TOLAŽBA.

SAŠA ŠANTEL: NASLADE.

PASTUŠKIN:

MAETERLINCK: MODRA PTICA.¹⁾

(Gl. „Slovana“ št. 7, str. 195. in 211.).

Pozornična pravljica. Evo je!
... Mali Tiltil in mala Mitil, otroka drvarja Tila, se pogovarjata na sveti večer s čarovnico Beriluno.

Čarovnica: Imata travico, ki poje? Imata ptico modroperko?...

Tiltil: Imava travico, pa ne poje...

Mitil: Tiltil ima tudi ptico...

Tiltil: A vam je ne morem dati...

Čarovnica: Zakaj ne?...

Tiltil: Ker je moja...

Čarovnica: To je izgovor, a? Kje imaš ptico?...

Tiltil (*pokaže kletko*): V kletki...

Čarovnica (*si natakne očali in motri ptico*): Ne maram je; ni zadosti modra... Ni drugače, morata na pot, da mi poiščeta ptico, katere mi je treba...

Tiltil: Ko bi le vedel, kje jo je dobiti...

Čarovnica: Ni jaz ne vem; zato pa jo morata iskati. Naj bo — brez travice, ki poje, bi še opravila; modro ptico pa moram imeti, moram, za hčerko, ki mi boleha doma.

Tiltil: Kaj ji pa je?...

Čarovnica: Nič takega, da bi človek vedel, kaj. Sreče se ji hoče...

In tako morata mala dva na pot. Čarovnica ne more z njima, ker ji drugače prekipi lonec na ognjišču. Zato pa podari Tiltilu čudežno zeleno kapico z všitim dijamantom, ki ga je treba le zasukniti z desne proti levi, da se hipoma poočividi pred človekom duša vseh reči: duša kruha, vina, popra, sladkorja... Še en zasuk — in vsa prošlost je človeku kakor na dlani. Še eden — in vsa bodočnost mu je kakor beli dan. Zdajci izgine pes Tilo, ki je spal za pečjo, in mesto njega se prikaže njegova duša; pravitako duša mačke Tilice. Izpod pipe prišumi do niti mokra gospodična Voda, z ognjišča skoči neugnanec Ogenj, iz lonca v omari plane belo Mlekce, belomodri škronicelj ob strani se napihne in iz njega stopi priliznjeni gospod Sladkor, svetilka se zvrne z mize in s tal vstane vsa svetla in bela deva Luč, iz omare se prikotali trebušnati gospod Kruh. Tej pisani družbi preskrbi čarovnica primerno obleko. Luč se je brani; toda Kruh, ki ve, kaj se spodobi, jo prisili, da se odene vsaj s kosom mesečine. Njihovemu vodstvu izroči čarovnica otroka. Toda najprej morata sama v deželo Spomina, k dedu in babici na obisk in k umrlim bratcem, ker se ne spodobi, da bi prišla v tako glasni družbi v to tiho deželo. Ko jima Kruh, oblečen po turški šegi, izreže s svetlo damaščanko dva lepa kosa iz svojega trebuha ter jima ponudi Sladkor svoj mezinec, ki si ga je odlomil — brez škode, ker mu je zrastel nemudoma drugi —, se odpravita Tiltil in Mitil v deželo Spomina, da bi poiskala tam doli modro ptico.

¹⁾ Maurice Maeterlinck: L'Oiseau Bleu. Féerie en six actes et douze tableaux. Représentée pour la première fois, sur le Théâtre Artistique de Moscou, le 30 Septembre 1908, et à Paris, sur la scène du Théâtre Réjane, le 2 Mars 1911. Paris, Librairie Charpentier et Fasquelle, 1911.

Dedek in babica ju sprejmeta z neznan-
skim veseljem.

Babica: Vajini obiski so tako silno redki...
O Vseh Svetih, ko je zvonilo pri cerkvi, sta bila
zadnjič...

Tilttil: O Vseh Svetih?... Saj sva bila
ves dan doma, radi hudega nahoda...

Babica: A vajine misli so bile pri naju...

Tilttil: Da...

Babica: Evo, kadarkoli so vajine misli
pri naju, se prebudiva ter vaju vidiva... — —

Tilttil: Torej nista popolnoma mrtva?...

Dedek (*začuden*): Kaj praviš?... Kaj je
rekel?... Govori besede, ki jih ni razumeti...
Je-li to kaka nova beseda, na novo iznajdena?...

Tilttil: Beseda „mrtev“?...

Dedek: Da; tako si rekel... Kaj se to
pravi?...

Tilttil: To se pravi, da človek več ne živi...

Dedek: Lejte si kleka! Ta nori svet!...

Tilttil: Ali vam je dobro tukaj?...

Dedek: O da. Ni slabo, ni slabo. In če
bi povrh bila še molitev v navadi...

Tilttil: Oče pravi, da ni treba več moliti...

Dedek: O pač, pač... Molitev je spo-
min... — — — Pa zrastle sta, zrastle! Tam na
vratih so še zareze izza Vseh Svetih... Ala, po-
stavi se, ravno... (*Tilttil se zravnava pri vratih*).
Štiri prste!... Grozno!... (*Tudi Mitil se zravnava
pri vratih*). In Mitil štiri in pol!... Ej, ej, taka
kopriava!... Kako to poganja, kako to po-
ganja!... — — —

Mitil: Pa stari kos je tudi tu!... Ali še
poje?... (*Kos se prebudi in jame peti na vse grlo*).

Babica: Poje, kakor vidiš... če kdo misli
nanj...

Tilttil (*opazi ves iznenaden, da je kos
popolnoma moder*): Saj je moder!... Imam jo,
to je modra ptica, ki jo morava prnesti čarov-
nici. — — — Saj mi ga dasta, kaj ne? — — —

Dedek: Bojim se, da se ne bo mogel več
privaditi hrupnemu življenju na svetu in da jo
potegne nazaj s prvim ugodnim vetrom... Sicer
pa bomo videli... Pusti ga zdaj in poglej najino
kravico... — — —

Tilttil: In moje sestrice, ki so umrle, ali
jih ni tukaj?...

Mitil: In moji trije bratci?...

Mahoma pritečejo vsi iz hiše: Petrček, Ro-
bert, Janezek, Magdica, Petrica, Pavlica, Rikica,
ki kobaca še po štirih, in Kikica, najmlajša. Ve-
selja, da joj! Kar udari ura osemkrat.

Babica (*osupla*): Kaj je to?...

Dedek: Boga mi, res ne vem... Ura bo...

Babica: Nemogoče... Nikoli ne bije...

Dedek: Ker ne mislimo več nanjo... Ali
je kdo mislil na uro?...

Tilttil: Jaz... Koliko je ura?...

Ker je že pozno, se morata mala dva po-
dvizati. Babica pripravi v naglici za vso družino
tečno pojedino in Tilttil in Mitil se poslovita z
modro ptico. Spotoma pa izgubi ptica modro
barvo in postane čisto črna.

Medtem je zvedela Luč, da se skriva edino
prava modra ptica v kraljestvu Noči. Otroka se
spravita tjakaj v spremstvu elementov in živali.
Toda Noč taji, češ, da ni videla še nikoli modre
ptice. Tilttil se ne da oplasiti in zahteva ključke do
vseh soban, ki ima Noč v njih zaprte skrivnosti
sveta in življenja. Tilttil odklene dver k Prikaznim,
pa se jih čisto nič ne ustraši. Ker jim človek ne
pripisuje več nobene važnosti, se dolgočasijo in
hirajo. Tudi pri Boleznih ne najde modre ptice;
Boleznim prede precej huda, kar je človek odkril
bacile. Drugače pri Vojskah; te so še mogočne
in strašne, dasi sila neokretne. Ko bi se skrivala
modra ptica med njimi, bi jo gotovo požrle. Vse
iskanje zaman. Ne pri Teminah in Grozah je ni,
ne pri Molku, Odrahljenih zvezdah, Odsevih,
Kresnicah, Rosi in Slavčevem petju. Vse bogastvo
Noči je nima. Vendar! Tam še zadnja dver, zadnje
upanje. Tilttil ne pozna strahu in kljub vsem
grožnjam Noči odpahne srčno tudi zadnjo dver.
In res — cele jate modrih ptic letajo tam zunaj
in pijó lunine žarke. Tilttil jih lovi prgiščema.
Toda komaj se približa z njimi Luči, vidi, da so
vse modre ptice — mrtve.

Luč (*se ga oklene z rokami kakor mati*):
Ne jokaj, dete... Tiste, ki prenese tudi beli dan,
tiste nisi ujel... Sifrotala je drugam... Pa jo že
še najdeva...

Torej naprej, v kraljestvo prirode, v hosto,
k drevesom in živalim! Modra ptica čepi staremu
Hrastu na ramenu.

Tilttil: Modra ptica! Modra ptica!... Brž,
brž!... Semkaj!... Daj mi jo!...

Drevesa: Tiho!...

Mačka (*Tilttilu*): Odkrij se, to je Hrast!...

Hrast (*Tilttilu*): Kdo si ti?...

Tilttil: Tilttil, gospod... Kdaj mi bo dano,
vzeti modro ptico?...

Hrast: Tilttil, drvarjev sin?...

Tilttil: Da, gospod...

Hrast: Tvoj oče nam je prizadejal silnega
zla. Samo moje družine mi je pogubil šeststo
sinov, štiristopetinsedemdeset stricev in tet, tisoč
dvesto nečakov in nečakinj, tristoosemdeset snah
in dvanajsttisoč pravnukov. — — — Vem, modro

ptico iščeš, to se pravi, veliko skrivnost stvari in sreče, da bi nam ljudje še huje zagrenili naše robstvo...

Ni živali nočejo izdati Tiltilu modre ptice in toliko da ga v svoji jezi ne pobijejo do smrti.

Toda Luč ga ne zapusti. Veli mu poizkusiti srečo na pokopališču. Opolnoči naj zasukne dijamant in bo videl, ali se skriva pod zemljo modra ptica. Ko je tudi tam ne najde, ga spremi Luč v deželo Naslad. Najprej k najbolj grobim Nasladam. V krasni dvorani se šopiri za lukulsko obloženo mizo imenitna družba: Naslada bogastva, posestništva, odoljene nečimurnosti, popivanja brez žeje, brezlakotnega žrtja, nevednosti, neumnosti, lenuharjenja, čezmernega spanja in grohotanja na vse grlo. Tej zadnji Nasladi se odpirajo usta prav do ušes. Bolj v kotu skriva svoj obraz še ena Naslada, ki ni za otroke.

Tiltil: Mudi se nam. Modro ptico iščemo. Bi ne vedeli morebiti, kod se skriva?...

Naslada: Modra ptica?... Čajte, čaj'e... Da, da, spominjam se... Njega dni smo slišali praviti o njej... Neužitna ptica, če se ne motim... Toliko vem, da je ni bilo nikoli na naši mizi...

Torej dalje, vedno dalje, v deželo Radosti! Radost otrok poje, pleše, se smeje, a ne govori; modre ptice ne pozna. Tudi ostale Radosti je ne poznajo: Radost domačega ognjišča, zdravja, čistega zraku, ljubezni do staršev, modrega neba, gozda, solnčnih žarkov, spomladi, solnčnih zatonov, užigajočih se zvezd, zimske pečice, nedolžnih misli in druge. Morebiti je znana Veleradostim (Grandes-Joies)? Sreča jih predstavlja Tiltilu po vrsti.

Sreča: Veleradost pravičnosti, ki se sladko nasmehne ob vsaki popravljeni krivici, — jaz sem premlada, jaz nisem videla še nikoli njenega usmeva. Tu veleradost dobrote, ... izpolnjene dolžnosti, ... misli, ... razumnosti, ... gledane lepote... In tam daleč Veleradost ljubezni... Zaman se izteguješ, premajhen si, da bi jo videl celo...

Tiltil: In tam čisto v ozadju, one zagrnjene postave, ki se nočejo približati?...

Sreča: To so Radosti, ki jih ljudje še ne poznajo...

Tiltil: Kaj imajo pa te-le?... Zakaj se umikajo?...

Sreča: Umikajo se novi Radosti, najčistejši morebiti med vsemi...

Tiltil: Kdo je to?...

Sreča: Ali je še nisi spoznal?... Pogledaj vedar bolje, da se ti odpró oči doli do srca in duše!... Te že vidi, te že vidi!... Hiti, da te

objame... To je Radost tvoje matere, brezprimerna Radost materinske ljubezni... — — —

Tiltil (*Materinski ljubezni*): Da, poznam te, a nisem vedel... Materi si podobna, a mnogo lepša...

Materinska ljubezen: Seveda, seveda... Jaz se ne staram... In vsak božji dan mi prinese novih moči, mladosti, sreče... Vsak tvoj nasmeh me pomladi za celo leto... Doma se to ne pozna, tukaj pa je vse očito, vse resnica...

Tiltil (*jo gleda, ves zamaknjen, ter jo hiti objemat*): In ta lepa obleka, iz česa je pač narajena?... Od svile, srebra ali biserov?...

Materinska ljubezen: Ne, to so poljubi, pogledi, ljubeznivosti... vsak poljub vplete vanjo nov lunin ali solnčni žarek... — — —

Tiltil: Čudno, mamica, res da je tvoj glas, toda zdaj govoriš vse lepše nego doma...

Materinska ljubezen: Doma ni časa, doma se gnetejo opravila... Toda kar se doma ne reče, se čuti vendarle... Zdaj, ko si me videl tako, me li spoznaš tudi v raztrgani obleki, ko se vrneš jutri v našo kočico?...

Nakonci se morata otroka vendarle posloviti iz te prijetne družbe. In brez modre ptice.

Luč ju spremi v kraljestvo Bodočnosti. V tem kraljestvu je vse modro, celo še nerojeni otroci, gotovo bo tudi modra ptica v njem. Mala dva se kmalu seznanita z modrimi otroci.

Otrok (*se dotakne važno Tiltilovega klobuka*): Kaj je to?...

Tiltil: To?... Moj klobuk... Ti nimaš klobuka?...

Otrok: Ne. Čemu ti je to?...

Tiltil: S tem se reče „dober dan“... In potem tudi za mraz...

Otrok: Kaj je to, mraz?...

Tiltil: To je, če se človek tresse, tako-le: brrr! brrr!... če si huka v roke in če maha z njimi, tako-le...

Otrok: Ali je mraz na svetu?...

Tiltil: Seveda, včasih, pozimi, če ni ognja v peči...

Otrok: Zakaj ga ni?...

Tiltil: Ker je to draga reč in ker je treba denarja za drva...

Otrok: Kaj je to denar?...

Tiltil: To je, s čimer človek plača...

Otrok: A?

Tiltil: Nekateri ga imajo, drugi ga nimajo...

Otrok: Zakaj?...

Tiltil: Ker niso bogati... Ali si ti bogat?... Koliko pa si star?...

Otrok: Kmalu se bom rodil... Čez dvanajst let... Ali se je prijetno roditi?...

Tilttil: O seveda... Jako zabavno!...

Otrok: Kako si ti to napravil?...

Tilttil: Ne pomnim več... Davno je že temu!...

Otrok: Pravijo, da je lepo na svetu in med ljudmi!...

Tilttil: O, ni slabo... Doli imamo ptiče, kolače, igrače... Nekateri imajo vse; kdor nima, sme one gledati... — — — Kaj pa to, te velike modre peruti?...

Otrok: To?... To mi bo služilo za mojo iznajdbo, ko pridem na svet...

Tilttil: Kakšno iznajdbo?... Torej si kaj iznašel?...

Otrok: Še tega ne veš?... Ko pridem na svet, iznajdem nekaj, kar napravi človeka srečnega...

Tilttil: Ali se bo dalo tudi jesti?... Ali bo kaj ropotalo?...

Otrok: O ne, čisto brez ropota...

Tilttil: Škoda.

Otrok: Dan na dan delam in delam... Skoro dodelam. Bi rad videl?...

Tilttil: Pa še kako!... Kje?...

Otrok: Tam, med stebroma, zdaj se dobro vidi...

Drug modri otrok (*se približa Tilttilu ter ga povleče za rokav*): Ali bi rad pogledal tudi mojo reč?...

Tilttil: Seveda. Kaj mi pa pokažeš?...

Drugi otrok: Triintrideset sredstev za podaljšanje življenja... Evo, v teh modrih stekleničkah...

Tretji otrok (*se prerije skozi množico*): In jaz prinesem na svet luč, ki je še nihče ne poznal... (*Se oblije s čudno svetlobo*). Zanimiva reč, a?...

Četrti otrok (*povleče Tilttila za roko*): Pojdi, pokažem ti stroj, ki leti skozi zrak kakor ptica brez peroti!...

Peti otrok: Ne, ne. Najprej si oglej mojo napravo, ki bo odkrila vse zaklade, kar jih je na luni!... — — —

Drug otrok: In moje melone?...

Tilttil: To so vendar buče!...

Otrok z melonami: Ko pridem jaz na svet, se tudi melone pogospodijo!... Jaz bom vrtnar pri kralju devetero planetov...

Tilttil: Kralj devetero planetov?... Kje je pa ta?...

Kralj devetero planetov (*stopi ponosno v ospredje. Kaže, da ima štiri leta, in se jedva drži pokonci*): Tukaj!

Tilttil: No, velik pa nisi...

Kralj devetero planetov (*važno in slovesno*): Moja dela bodo velika.

Tilttil: Kakšna dela?

Kralj devetero planetov: Osnopal bom Združeno državo solčnih planetov.

Tilttil (*osupel*): A, res?

Kralj devetero planetov: Vse bom pritegnil razen Saturna, Urana in Neptuna, ki krožijo v preneskončnih in neizmernih razdaljah (*Odide z veliko slovesnostjo*).

Tilttil: Zanimiva reč...

Otrok: In vidiš onega tam?

Tilttil: Katerega?

Otrok: Onega malega, ki dremlje ob stebri?...

Tilttil: Nu?...

Otrok: Ta prinese čisto radost na svet...

Tilttil: Kako to?

Otrok: Z mislimi, ki jih ni še živa duša mislila.

Tilttil: In tam oni debelušek, ki si vrta s prsti v nosu, kaj bo napravil ta?...

Otrok: Ta iznajde ogenj, s katerim bo mogoče greti zemljo, ko se solnce ohladi...

Tilttil: Kaj pa onadva, ki se držita za roke ter se venomer poljubljata? Sta li brat in sestra?...

Otrok: O ne. Smešna dvojica... Zaljubljena sta...

Tilttil: Kaj je to?...

Otrok: Ne vem... Očka Čas jima pravi tako, kadar se norčuje iz njiju... Ves božji dan si gledata v oči, objemata se ter si pravita „adijo“...

Tilttil: Zakaj?

Otrok: Najbrž ne bosta mogla skupaj odtod...

Tilttil: In oni mali rožasti, ki se drži hudo resno in sesa svoj palec?...

Otrok: Ta bo, mislim, zatrl Krivico na zemlji...

Tilttil: A?

Otrok: Pravijo, da je to strašno naporna reč... — — —

Tilttil: In oni tam, ki spijo?... Joj, koliko jih spi!...

Otrok: Ti razmišljajo...

Tilttil: Kaj?

Otrok: Tega še sami ne vedo. A gotovo prinesejo kaj na svet; praznih rok ne sme nihče doli... — — —

SAŠA ŠANTEL: MODRA PTICA.

Drugi otrok (*priteče in hiti objemat Tiltila in Mitil*): Pozdravljena!... Kako je kaj?... — Objemi me vendar, in ti tudi, Mitil... Ne čudi se, da ti vem ime; tvoj bratec sem... Pravkar so mi povedali, da si tu... Bil sem čisto doli na drugem koncu, svoje ideje sem vezal v culo... — Povej mami, da sem že na poti...

Tiltil: Kaj?... K nam da prideš?...

Otrok: Seveda, prihodnje leto, na cvetno nedeljo... Glej, da me ne boš preveč dražil, ko bom majhen... Veseli me, da sem vas mogel že vnaprej objeti... — Reci papanu, naj pripravi zibelko... — — —

Tiltil: Kaj pa skrivaš v vrečki?... Ali nam kaj prineseš?...

Otrok (*jako ponosen*): Troje bolezní: škrlatico, kašelj in plehe...

Tiltil: No, zadosti bo, zadosti!... In kaj napraviš potem?...

Otrok: Potem?... Odidem zopet...

Tiltil: Kaj vrže potemtakem, da sploh prideš?...

Otrok: Misliš, da smem izbirati?... — — —

Čas (*stopi na prag*): Ali so pripravljeni, ki jim je ura odbla?

Modri otroci (*pritečejo od vseh strani*): Evo nas!... Evo nas!... Evo nas!...

Čas (*z osornim glasom*): Po eden!... Preveč vas je, preveč!... Zmerom stara pesem!...

O, ne boste me prevarili!... (*Odrine otroka*). Ti nisi še na vrsti!... Nazaj; jutri... Ti takisto, nazaj, po desetih letih... Trinajsti pastir?... Dvanajst jih je čisto dovolj, nismo več v dobi Teokrita ali Virgila... Tu zopet zdravniki?... Preveč jih je že; na svetu se pritožujejo... Kje so inženirji?... Poštenega človeka bi radi na svetu, enega samega, tako za prikazen... He, pošten človek!... Ti?... (*Otrok pokima*). Revno izgleda...

daš, revno... ne boš dolgo živel... Hej, vi tam, ne tako hitro!... In ti, kaj neseš ti?... Nič?... Praznih rok?... Taki ne smejo ven... Pripravi si karkoli, velik zločin, če ti drago, ali hudo bolezen, meni je čisto vseeno... toda nekaj je treba... (*Opazi malega, ki ga drugi porivajo naprej in ki se brani na vse kriplje*). No, kaj pa ti?... Tvoja ura je odbila... Tam doli zahtevajo junaka, ki bo posvetil Krivici; to si ti, moraš doli...

Očka Čas ima z malimi precej opraviti. Kdor je na vrsti, ne mara na svet, kdor ni na vrsti, bi se rad utihotapil ven. Ko jih pomiri in razbere, zaklene zopet opalno dver in zdaj šele opazi tuje goste.

Čas (*se čudi in rohni*): Kaj pa to?... Kaj počenjate tu?... Kdo ste?... Zakaj niste modre barve?... Kod ste prišli sem?... (*Se jim bliža in jim preti s koso*).

Luč (*Tiltitu*): Ne odgovarjaj!... Modro ptico že imamo... Skrila sem jo pod plašč... Brž odtod, bežimo... Zasukni dijamant, da mu zmedemo sled...

Komaj pridejo iz kraljestva Bodočnosti, že nimajo več modre ptice; pobegnili jim je spotoma. Kam sedaj? Luč, Kruh in ostala družba ne morejo več z otrokoma. Ura je potekla. Kmalu pride čarovnica in bo zahtevala modro ptico. Stvari in živali se ganljivo poslovijo in otroka se — zbudita.

*

Povsod sem bral, da je simbolizirano v modri ptici ono večno neutešno hrepenenje človeštva, ki bi rado nekaj in nekam in pri čemer se vidi vsa reč tako, kakor da bi kanil kdo, recimo, skočiti iz kože. Potemtakem bi stopil z „Modro ptico“ tudi Maeterlinck v ono nepregledno vrsto globokih problemašev, segajočih od klavrnokomičnega maturanta, ki se poti ves štiriurni predpoldne nad naslovom — recimo — „Kulturne faze človeštva in tajni vzmeti, ki jim dajejo smer in barvo“, do... no kam?... do — „Fausta“ (sit venia...!). Potemtakem bi bilo še enkrat dokazano, kako stremi človeštvo zmerom za tem, da bi izrazilo v besedi svojo večno bol, ki pomeni zanje obenem žitje in obstanek, to, kar utriplje in rije po njegovih najbolj tajnih globočinah. In modra ptica bi bil oni temni, nekam podzavestni „nekaj“, ki mu ni imena ne odolenja. In modra ptica bi bila v germansko-romanski krvi to, kar je bil nemškim romantikom modri cvet. Pomenila bi morebiti četrto dimenzijo, od katere so si obehtali nekateri rešitve že za Schlegelovih in Tieckovih dni. To bi bilo tembolj verjetno, ker je tudi

vse prejšnje Maeterlinckovo pesniško delovanje tako, da se tistemu, ki govori o njem, venomer vsiljujejo izrazi kakor „simbolizem“, „misticizem“, „globine preprostosti“, „renesančna romantika“ in podobni.

Mislím, da sem povedal zadosti zavito, ne? in zadosti nejasno, kakor se spodobi, če govori človek o takem neutešnem hrepenenju.

Morebiti je vse to res. Ne bom ugovarjal. Le nekaj bom pritaknil.

Če je imel Maeterlinck v mislih ono simbolizacijo, je med delom čisto gotovo zmerom in zmerom pozabljal nanjo. Pristno otroški pomenek, čar otroške naivnosti ga je večkrat tako prevzel, da se mu je usipal iz fantazije prizor za prizorom, ki nima s tisto simbolizacijo čisto nič opraviti. V takih — najboljših — prizorih vidimo zopet pesnika, ki je napisal nekoč „Žitje čebel“ (*La Vie des Abeilles*) in „Razumnost cvetic“ (*L'Intelligence des Fleurs*).

In pomislite, da se „Modra ptica“ igra na odru, na resničnem odru. Jaz sem videl nemško premiero na Dunaju, kakor jo je priredil „Deutsches Volkstheater“ 23. decembra 1911. Občinstvo je bilo kakor fascinirano. Režiser Kramer se je zahvalil v imenu pesnika, ki se radi bolezní ni mogel udeležiti predstave. In to občinstvo niso bili otroci, ampak gledališko občinstvo kakor vedno.

Pa pravijo, da se bliža konec umetnosti, zlasti dramatične. V mase da je udarilo hlastanje po debelih užitkih in ordinarnih nasladah. Naša doba elektrike, pare, strojev, premoga, radija, tovaren da je umetnosti tako naklonjena, kakor slana cveticam. Umetniki da so nekaka zadruga blazirancev, ki se poznajo med seboj, vzdihujejo, se pripravajo, debatirajo ter se čutijo silno nesrečne.

Ne bo vse iz trte izvito. Toda ali bo umetnosti radi tega konec in ali gre dramatična umetnost pogubi nasproti, to je drugo vprašanje. Gledališče govori pač danes drugače nego je govorilo nekoč. In zakaj ne bi, če lahko? Bolj subtilno, fino, nežno in čisto umetnost, nego je je polna „Modra ptica“, si je težko misliti. In gotovo si je baš raditega tako osvojila srca.

Scenerija je v „Modri ptici“ prav tako važna, če ne še bolj, kakor besedilo. Prelest dikcije se more popolnoma razdehteti samo v okrilju fino ubranih barvnih harmonij. Shakespearjevi gledalci so uživali bolj s sluhom. Mi smo tako srečni, da uživamo lahko z dvema čutiloma. Nekateri menijo, da je baš to znamenje propada, da nam ne zado- stujejo več besede, ampak zahtevamo popolne iluzije tudi za oči. Jaz pa sem še zmerom izkusil,

da je bil moj užitek podvojen, če sem mogel uživati z dvema čutiloma mesto z enim. V potenciranju umetniških užitkov pa vendar ne moremo videti propadanja umetnosti. Ravno oder, mislim, bi nam bil sposoben razširiti možnost uživanja s tem, da pritegne k njemu tudi druga čutila. Iz podobnih razlogov bi ljubil skoro opero bolj nego dramo, ko bi ne imela nekaterih drugih „nedostatkov“. Lastniki boljših kinematografov vedo čisto dobro, zakaj vzdržujejo tako skrbno izbran orkester. Pa pustimo to štreno, da se ne izprevrže v golomišenje. Ravno scenerija je rešila n. pr. v „Modri ptici“ deveto sliko v četrtem dejanju, kjer so razne Radosti tako suho poosebljene, da se človek nehote spomni onih dolgoveznic srednjeveških alegorij, ki so poplavljal par stoletij zapadne literature in ki jim je služil vsem za vzor sloviti „Rožni roman“ (Roman de la Rose, 13. stol.). Gotovo je tudi scenerija nagnila Kramerja, da je izpustil v tretjem dejanju celo dolgo peto sliko v gozdu, ki zahteva toliko scenerijske potrate, ako bodi ostalim vredna vrstnica,

IGNACIJ GRUDEN:

V TUJINI.

Od tvojih las puhtel je svež aroma
in v čudno meglo mi duha zavijal;
ko sem ti roke krog pasu ovijal,
šumelo mi v ušesih je: Sodoma!

Gorje popotniku, ki v svetu roma,
da bi duha peroti si razvijal:
čeprav na vrata mnoga je razbijal,
nikjer postélje ni, nikjer ni dóma.

Povsod zavistne le oči in tuje,
ki brezizrazne vse se mu režijo:
za njimi pa sovražna volja snuje.

Večerne zvezde mi v pozdrav zvenijo,
ob sencih misel kuje mi in kuje,
a nje peroti dalj ne prebežijo.

IGNACIJ GRUDEN:

KAKO BI JAZ RAD...

Kako bi jaz rad
užival pomlad,
ker sem še mlad
in poln nad!

Ah, rad pred zorô
bi šel na gorô,
rokê razpel
in pel in pel,

da slišala bi,
devočica ti,
kako srce
gori zatê.

da si izurjen in praktičen režiser po vsej pravici nekajkrat premisli, preden se je loti.

Scenerija in dikcija, to sta sredstvi, s katerimi si zna ustvarjati Maeterlinck čudovite „štimmunge“ (oprostite, ampak češka „nálada“ ali poljski „nastroj“ mi res ne moreta ustreči v tem slučaju, s kakim romanskim izrazom pa bi še teže izhajal).¹⁾ Povrh obvladuje tudi vso drugo pozornično tehniko tako imenitno, da mu je ta predrzni način dramatisiranja docela uspel in da je mogel dati v njem izraza vsemu svojemu pesniškemu bogastvu. In to bogastvo je tako, da se izkaže tistemu, ki se blagovoli poglobiti vanje, modra ptica le kot spretno porabljen motiv, motiv kot ogródje, ki nosi in kaže svetu vse intimne čare pesnikove duše. Tista zrnca ironije, ki so posejana skozi celo pesnitev, ne motijo prav nič, ker jih sejejo — otroška usta. Človeku se kar srce razhahlja ob njih prisrčnosti in toploti.

¹⁾ Ta terminološka težava se reši enostavno: „Stimmung“, kl jo bude umetnine, je „občutje“. Za znane dušne položaje vsakdanjega življenja se rabi „razpoloženje“. Ur.

JOS. PREMK:

SONET.

Odšel mladenič je na božjo pot
in duša mu je bila kot nevesta,
vsa nežna in le svojim sanjam zvesta
in sveta vsa in polna vseh dobrot...

A prošnje blagoslovil ni Gospod
in fanta je vzljubila bela cesta
in šel je v daljo... v tuja, mračna mesta
brez ciljev, da ni vedel kam, ne kod...

Tako sem prišel, ti še dobro veš,
in dasi náme misliti ne smeš,
poljubljam srečen sanje tistih dni...

In danes romarja me spet poglej
kot takrat, a nikar mi ne povej,
da je med nama tisoč cest do konca dni!

ČETRTI MEDNARODNI KONGRES ZA UMETNIŠKI POUK, RISANJE IN UPORABNO UMETNOST V DRAŽDANIH

OD 11. DO 17. AVGUSTA 1912.

Prvi kongres te vrste se je vršil leta 1900. na svetovni razstavi v Parizu. Novi pojavi na umetniškem polju so imeli svoj vpliv na razvoj risarske metode v raznih šolah. Bilo je zato tudi treba, da se združijo risarski učitelji vsega sveta in priobčujejo drug drugemu uspehe svoje metode ne samo v risanju, ampak tudi v umetniški vzgoji, ki je v zvezi z umetnim obrtom v deželi in tako tudi z narodno vzgojo v socialnem pomenu, — v kolikor ima le tisti obrt bodočnost, ki temelji na pristni narodni, iz ljudstva vznikli originalni umetnosti, ki torej varuje svoj narodni značaj.

Šele na drugem kongresu v Bernu leta 1904. se je osnovala internacionalna zveza in so se določila načela in pravila te zveze.

Bernski sestanek je posetilo 823 članov iz 22 raznih držav. Vseučiliško novo veliko poslopje je imelo premalo prostora, da bi učinkovito spravilo vse pod streho. Zlasti ni bilo za razstavo risb nič pravih prostorov. Vendar pa je bilo to, kar se je razstavilo, jako poučno; odlikovali so se posebno Amerikanci, dočim so Angleži s svojimi predavanji delovali na metodo.

Že na tem kongresu so nastopali Slovani, a vendar bolj pasivno. Rusov je bilo prav mnogo videti; v istini jih izkazuje vestnik prav lepo število 97. Čehi so všteti med Avstrijce, istotako Poljaki in vsi drugi avstrijski Slovani. Na razstavi se je med Čehi posebno izkazal prof. Alojzij Bouda s svojimi na realki v Kladnem izvršenimi risbami. Tri četrtine z razstave za vestnik posnetih risb je skoraj Boudovih; že to znači, kako častno mesto so zavzemale te risbe na razstavi. — Drugi slovanski narodi pa niso tedaj razstavili dela svojih šol. Brezdvomno so glavno vlogo na tem kongresu igrali Francozi, ki jih je bilo največ,

namreč 230; še Švicarjev ni bilo toliko, ampak samo 211.

Za poslovne jezike so se na tem kongresu določili francoščina, nemščina in angleščina, ki so kot taki ostali do danes.

Tretji kongres se je vršil leta 1908. v Londonu. Udeležba je tu izdatno narastla na število 1819. Zastopano je bilo 38 različnih dežel. Razstava risb je bila jako obširna; udeležili so se je tudi Čehi. Posetniki pa so tožili, da ni bil aranžmâ bogve kako dober.

Letos pa se je vršil četrti kongres v dneh, kakor zgoraj navedeno. Število udeležencev je bilo približno 2000. Obširna razstava risb se je otvorila dne 4. avgusta in je trajala do 25. avgusta. Bila je v tesni zvezi z umetniško razstavo, ki je bila nastanjena v glavnem paviljonu razstavnih prostorov „Kraljevskega vrta“ (Königlicher Garten).

Tri ostale velike stavbe z obširnimi dvoranami so služile kongresu za zborovanja, predavanja in za risarsko razstavo. Kongres je bil odprt v navzočnosti princa Ivana Jurija, vojvode saskega. Trajalo je dolgo, predno so se izrekli vsi pozdravi zastopnikov raznih dežel. Potem so se vršila pet dni od 8. zjutraj do 6. zvečer razna predavanja, če niso bili popoldnevi določeni za skupne izlete, kakor v sredo, četrtek in petek popoldne.

Kaj so predavanja prinašala, o tem ni niti mogoče približno poročati. Kdor se bode zanimal za to, bode čital poročilo o kongresu, knjigo, ki bode, v kongresnih jezikih pisana, obsegala več ko 500 strani (Cena 4 M.). Ni bilo vse zlato, kar se je podalo; a reči se mora, da so bila vmes predavanja, zasnovana z največjo fineso in skrajno rafiniranostjo, spremljana z risanjem, s skioptičnimi in kinematografičnimi slikami.

RUDOLF VALDEC: Z JUŽNEGA PROČELJA NOVE VSEUČILIŠKE KNJIŽNICE V ZAGREBU.

Istotako je bila razstava cel labirint, v katerem se je izgubilo slabo med dobrim in dobro med slabim. Impresionistična slika razstave je bila velikanska. Trebalo pa je par dni, prej ko se je gledalec približno orientiral.

Že na prvi pogled se je videlo, da to večinoma ni metodična razstava, ki naj bi kazala pot, po kateri naj hodi učitelj, da doseže uspehe, ampak kazala je večinoma skrajne uspehe, včasih celo neverjetne za starost učencev, ki naj bi bili izdelali tvor. Videlo se je, da so se razstavljalci izogibali principa, po katerem je bilo treba kazati pota do posebnih ciljev v upodabljanju; vsakemu je bilo do tega, da bi z uspehom prekosil drugega. Tako tudi niso imele razstave različnih dežel svojega narodnega značaja; kajti končni cilji risarske umetnosti stoje na stikališču različnih potov in se torej krijejo. Tako so kazali Ogrri odlične uspehe svojih visokih šol za izobraževanje risarskih učiteljev, večinoma umotvore. Istotako in še više so stali Francozi, Amerikanci, Monakovčani itd. Častno izjemo pa so delali tu Čehi, in sicer moravski in Čehi iz kraljevine. Na čelu jim stoji umetnoobratna šola profesorja Beneša v Pragi, ki je razstavila same originalne okraske. Izumili so jih učenci zavoda in pokazali z njimi fin umetniški okus, ki ga goji z odličnim uspehom dotična šola. Temu zavodu vredno so se pridruževale druge češke šole, zopet najzaslužnejše v tej smeri, da so gojile narodno ornamentiko. Baš radi tega so posetniki obračali svojo pozornost temu delu razstave. Nikjer tako, kakor tu, se ni kazala narodna umetnost. Čehi so tudi imeli na prodaj izdelke svojega naroda: obrobke, bordure, obšive, pletenine v narodnem slogu. Zlasti Angleži so prav pridno segali po njih in pomagali Čehom do prav dobrega izkupička. Vemo iz neposrednega vira, da se je Čehom zaradi teh uspehov v narodno-umetniški vzgoji zavidalo. Poudarjamo to zato, ker je tudi nam Slovencem (a še bolj Hrvatom in Srbom) ta pot odprta. Malo je narodov, ki bi hranili v preprostem ljudstvu še toliko narodne umetnosti v ornamentiki, kakor je imamo še mi in Čehi v nekaterih krajih. Jugoslovanom sploh je v tem oziru še ohranjeno častno mesto na takšnih prireditvah.

Ni mogoče naštetih vseh narodov, držav, mest in šol, ki so tu razpolagale izdelke svojega truda, spretnosti in umetnosti. Zanimivo je za nas, da so tudi Rusi nastopili prav častno na razstavi, akoprām dvomimo, da jih je bilo v celem navzočih toliko kakor na bernskem kongresu. Predsednik učiteljskega društva grafičnih umetnosti v Moskvi

Ivan Evsejev je podal na kongresu referat o delovanju dotičnega društva od leta 1906. do leta 1911. Iz njega posnemamo, da se je ruskim risarskim učiteljem prav slabo godilo, da pa so si pomagali sami. Z dnem 17. septembra 1910 je prevzela protektorat tega društva predsednica carske akademije umetnosti, velika kneginja Marija Pavlovna. Društvo uspeva in širi svoj delokrog. Uspeh svoj so pokazali tudi Rusi na razstavi.

Na razstavi so bile istotako častno zastopane šole Poljakov. Risarski pouk ima v Levovu svojega odličnega zastopnika in pospeševalca v g. Antonu Stefanoviczu, c. kr. deželnem šol. nadzorniku Gališke, ki je sam ustvarjajoč umetnik. Izmed drugih Slovanov smo občevali še s Hrvati in Bolgari. O njih sicer, razen Hrvatov, ki so tudi izložili, ne vemo, so li bili tudi zastopani na razstavi ali ne. Kongres je imel svojo zastopnico v gdč. Vidale Melani, ravnateljici višje dež. dekl. šole v Zagrebu, ki je nastopala kot taka v spremstvu svoje narodne družbe. Bolgarsko je zastopal G. Palašev, profesor v Sofiji.

O uspehu slovanske vzajemnosti so poročali po kongresu prav hitro zaporedoma trije v Ljubljani izhajajoči politični dnevnik, vsi s tole notico:

„Slovani in kongres za umetniško vzgojo v Draždanih. Povodom mednarodnega kongresa za umetniško vzgojo je prišlo začetkom tega meseca v Draždane veliko število slovanskih učiteljev risanja z vseh šol. Imeli so dva sestanka v restavraciji Palmengarten, katerima je prisostvovalo okoli 200 oseb iz vseh krajev slovanske domovine. Nadzornik Hradilik (iz Lipnika na Moravskem) je pozdravil v imenu Čehov zastopnike vseh narodnosti. V imenu Slovencev je odzdravil prof. S. Šantel, ki je čestital Čehom na njih krasnih uspehih na razstavi, in opravičeval Slovence, ki se kongresa in razstave niso udeležili, ker niso organizirani. Na drugem sestanku, ki ga je priredil draždanski Sokol in ki je bil še bolje obiskan od prvega, se je izvolil skupen odbor zastopnikov vseh slovanskih narodnosti. Ta odbor je naložil posamičnim zastopnikom nalogo, v ožji domovini združevati vse sile, da bo mogoče Slovanom pri prihodnjem kongresu, ki bo po štirih letih v Parizu, nastopiti v skupnem oddelku. Sklenilo se je nadalje, proglasiti kot glasilo slovanskih učiteljev risanja bogato ilustrovani mesečnik „Náš smer“ (letnih 9 K), ki izhaja v Brnu in ki bo odslej prinašal članke v vseh slovanskih jezikih. Eventualne bližnje informacije je nasloviti na adresu: Prof. I. Vydra, redaktor mesečnika „Náš smer“, ali pa prof. S. Šantel, Pazin (Istra).“

Omeniti je še, da je del razstave kazal zgolj uspehe umetniške pisave in dalje, da poedine šole niso razstavljale samo risb, ampak tudi okrašene predmete, dalje kiparske izdelke, izrezke in izdelke rokotvornega pouka, kratkomalo vse, kar spada v upodabljajočo umetnost, v kolikor se goji na šolah bodisi strokovnih ali splošno izobražujočih.

Med dnevi kongresa se je skrbelo tudi za zabavo in vsakojako izpremembo.

Ni nam treba omenjati, da je stolica sasko kraljevine eno najlepših in najbolj priljubljenih mest, znano po svoji lepi legi, cenem življenju, krasnih nasadih, svoji snagi in odličnih umetniških zavodih. Tu ščitijo v „Zwingerju“ najdražji umotvor Sikstinsko Madono poleg nebroja neprecenljivih starih in novejših umotvorov. V Albertinu stoje originalni dragoceni kipi in množica zanimivih posnetkov. „Das grüne Gewölbe“ krije neizmerne zaklade biserov za pohlepne oči.

Kongresni prireditelji so prirejali zanimive izlete. Prvi je imel svoj cilj v Mišenj (Meissen), kjer se je ogledala tovarna za svetovnoznani umetniški mišenski porcelan (Meissner-Porzellan). To je bil pravi namen izletu. Prinesel pa nam je ta izlet kot stransko pridobitev še mnogo zanimivejšega ali vsaj prijetnejšega. Tu je omeniti lepe

vožnje nizdoli po Labi med valovitim rodovitnim gričevjem, pogled na mesto in na Albrechtsburg, ogledovanje tega starega gotiškega gradu s svojimi na staroslavno češko zgodovino spominjajočimi umetninami in končno zvečer pogled na bajno razsvetljavo tega gradu in cerkve. V rdeči luči so vztrepotali gotiški stolpiči in vsa stavba je vzklopela v plamenu kakor začaran grad. To je bil užitek, ki se mu je divilo sleherno oko. Na tisoče ljudi je stalo na mostu, ki drži čez Labo, in občudovalo izreden pojav.

Drugi izlet nas je vodil v vrtno mesto Hellerau. Vsaka hiša ima tu svoj vrt; zato menda ime. Naloge pa, ki si jih je stavilo to mesto, so tako obširne, da bi bilo treba posebnega spisa, če bi jih hotel primerno in umljivo označiti. Ker nedostaje v ta namen prostora, poizkusim naj to storiti v treh stavkih. Hellerau je prvo nemško vrtno mesto, ki je nastalo na tej podlagi, da 1. tvori vsa naselbina „družbo z omejeno zavezo“, ki kupuje ali je kupilo samo zemljišča za stavbe, ne da bi pri tem smel imeti kdo več dobička nego 4% dividende. Vsaka špekulacija je izključena. 2. Mesto mora tvoriti arhitektonsko enoto; nastati mora po enotnem stavbenem načrtu, vpoštevaje socijalna, higijenska in umetniška trdna veljavna načela. 3. Naselbina mora pospeševati

REPREZENTANČNI DOM V PRAGI.

razvoj in obraznost človeških sil in človeške nadarjenosti in mora pripravljati temu vzvišenemu cilju dobra in rodovitna tla.

Kako ustreza mesto prvima dvema načeloma, umeje vsak, kdor vidi naselbino. Tretjemu načelu pa je ugodilo mesto posebno s tem, da je osnovalo velike delavnice, kjer se izdeluje umetno pohištvo. Iz te delavnice izhajajo izdelki, ki imajo vrednosti po več tisoč mark, a so navadno pohištvo. Še važnejši zavod, ki služi tem namenom, pa je šola Dalcrozejeva. Tudi naloge tega zavoda je težko označiti. Imenuje se kratko „vzgojevališče“ — Bildungsanstalt — in sprejema gojence vsake starosti. Njegova najzanimivejša stran je posebna metoda, ki namesto muzikalne tehnike goji muzikalne zmožnosti, ritem in posluš in hoče torej pouk v godbi v tem smislu preobraziti, kakor se je v novejšem času preobrazil pouk v risanju. Uspehe tega načina v godbenem pouku je kazala uprizoritev z učenci zavoda pred kongresnimi izletniki. V veliki dvorani so izvajale skupine gojencev v starosti od 8 do 24 let po ritmičnih in melodičnih udarcih na klavirju najprej razne ritmične vaje, nazadnje pa so peli melodijo po notah, ki jim jih je zapisal poljuben član iz avditorija na tablo. Uspehi so presenetljivi. Šola obstoji že eno leto. Ta harmonija v kretanjah, iz katerih se vidi, kako je prešel ritem in muzikalni čut v meso in kri, je pojav, ki bi se moral vpoštevati na vseh vzgajališčih, zlasti pa na onih za telovadbo in godbo.

Naslednje besede, ki jih je govoril Dalcroze v svojem predavanju v Draždanih, označujejo najbolj cilje tega zavoda:

„V Nemčiji in drugih deželah je na tisoče zavodov, ki vzgajajo le um ali le uho ali le rišoče roke ali le plešoče noge, pojoča grla, igrajoče prste. Ni pa kraja, kjer bi se bila postavila umetnost kot vzgojevalnica naših čutil v središču življenja in ki bi ji odkazal naloge, da bi vzgajaje dvignila čute in čuvstvovanje človeško v harmoniji s človeško voljo na enako višino, kakor je **znanost** vzgojila naš um.“

Čulo se je, da je ruski knez tisti, ki bogato podpira zavod, in da je večina gojencev ruske narodnosti. Vsekakor čuden pojav, če je to popolnoma resnica!

Po zaključku kongresa sta se priredila še dva izleta, prvi v petek popoldne v Sasko Švico — ki mu pa Jupiter Pluvij ni bil mil, drugi pa v soboto v „zlato“ Prago.

Ta izlet je bil za Slovane velikega pomena. Vsi češki listi so uvaževali ta pomen v dolgih člankih. Slovanska gostoljubnost se je pokazala

tu napram internacionalnim kongresovcem v prav sijajni luči. Razpršila je vse pomisleke o visoki kulturi Čehov in mahoma razdrila tudi v Nemcih laži o dozdevnih nasilnostih naših bratov v njihovem kulturnem središču. 418 izletnikov, med njimi okoli 90 Nemcev, mnogo Angležev, Francozov, Rusov, Amerikancev, Švedov, Jugoslovancev i. dr. je pogostila staroslavna stolica v elegantnih prostorih svoje umetniško opremljene „Reprezentančne palače“. Dala je štiri dni vsem posestnikom brezplačno na razpolago vozove tramvaja, priredila jim je slavnostno predstavo v nar. gledališču, vodila jih je po zgodovinsko zanimivih tleh in razkazovala tujcem vso divnost in vse veličanstvo „Zlate Prage“. Po vseh prireditvah je bil to višek vseh užitkov. Očarani so ostajali izletniki dalje, kakor jim je bil prvoten namen, v tem gostoljubnem slovanskem mestu.

Ob zaključku kongresa v Draždanih je govoril v imenu pruske vlade tajni svetnik dr. Pallat iz Berolina in si dal nalogo, da bi v kratkem posnel, kake uspehe je imel v obče „IV. kongres za umetniški pouk, risanje in uporabno umetnost.“ Prišel je do naslednjih zaključkov:

Kongres je dal novo podlago metodi v risanju, ker je bolj kakor kdaj vpošteval psihološka raziskavanja, na kojih sloni moderna metoda pouka v upodabljanju. Posebno se je naglašalo dalje na kongresu veselje otroka do prirodnega ritma in sorazmerja (Rythmus u. Proportion) oblik, ki se pojavlja v otroško osnovanem ornamentu.

Naglašalo se je v Draždanih kakor ne preje razmerje upodabljačega dela otrok do rokotvornosti in raziskalo se je bistvo otroške nadarjenosti za ritem in proporcije. Tako tajni svetnik dr. Pallat.

Nam pa je naglašati, da sme kongres poleg teh beležiti še druge pridobitve. Ustanovili so se novi nazori glede teme, da je upodabljačča umetnost jezik, s katerim se izraža, kar se z besedo ne more povedati. Pokazalo se je, kako naj služijo muzeji v vzgojevalne namene naroda, kako naj se s posebnim naglasom te ali one zahteve poučuje risanje na raznih zavodih: ljudskih, srednjih, strokovnih višjih šolah, kako naj se vzgajajo učitelji risanja i. t. d.

Eden najvažnejših momentov pa, ki bi ga bil moral opaziti dr. Pallat, je ta, da se je na draždanskem kongresu pokazalo, kako sloni risanje na narodni umetnosti, zlasti na prvotni prirodni narodni ornamentiki. Nemci, od kulture prenasršeni, seveda niso imeli v tem oziru mnogo pokazati; nikakor pa bi ne bil smel pozabiti Čehov, ki so pokazali naravnost vzorno, kako se poučuje risanje v raznih šolah na narodni pod-

lagi in kako se ščitijo stari dragoceni ostanki prave ljudske umetnosti.

Tudi Slovenci smo v tem oziru napravili vsaj skromen začetek. V muzeju se zbirajo zakladi narodne umetnosti; društva se trudijo ohraniti ljudsko umetnost. Storilo bi se še lahko marsikaj. Zlasti učiteljstvo, ki ima zato smisla in naobrazbe, bi lahko nabiralo proizvode narodne naivno upodablajoče muze, kakor jih je izpodbujal pred šestimi leti strokovni list z besedami: „... Tako bi zbirali motive narodne ornamentike, da si postavimo v njih tak spomenik, kakor si ga je narod ustvaril, ko je zbiral besede v drag zaklad, v Wolf—Pleteršnikov slovar. Na umetniškem polju že stopa narod z uspehom v vrste drugih mogočnih tekmecev. Če bi se potrudili, bi si ustvarili tudi narodno ornamentiko, kakor Hrvati, ki bi lahko imponirala sosedom in nam prinašala „poleg ugleda tudi gmotnega dobička.“¹⁾

Za nas Slovence ima kongres toliko po-

¹⁾ Imamo iz novejših časov poročila, da pojedini učitelji že delujejo v tem zmislu.

F. S.

mena, kolikor se čutimo edini s Čehi kot Slovani. Tudi na tem polju kakor marsikje so Čehi naši učitelji. S ponosom lahko tudi mi gledamo na njih uspehe in se jih veselimo.

Odlični udeležniki kongresovi, odposlanci skoraj vseh kulturnih držav sveta, so videli, da najkulturnejše slovansko pleme stopa ponosno tekmujoče v kolo narodov in dobiva na vsakem polju prosvete svoje lovorike.

Od nas je odvisno, koliko hočemo pri prihodnjem kongresu čez štiri leta v Parizu pripomoči do novih zmag slovanskih narodov. Da nam ne nedostaje sil, o tem ni dvomiti.

Torej Slovenec, na plan!²⁾

²⁾ Pred leti sem na ljubljanskem ženskem učiteljski in na liceju izkušal zavzeti za narodno vezivo, opozarjal na tozadevna dela zlasti gospe Belović-Bernadzikowske v Sarajevu itd., a zamañ. Naše oči so obrnjene edino v zapadno kulturo, svoje nature niti ne iščemo. In iskali je ne bomo, dokler ne bomo imeli več smisla in čuta za ostalo Slovanstvo, ki je to „natura“ ohranilo v očitnejših izrazih. Ponavljam: Slovenec je ali Sloveno-Nemec ali Sloveno-Hrvat; tretje je nemogoče. Torej Slovenec, na jugoslovansko plan! Ur.

POGLED NA MIŠENJ OD JUGA.

IGNACIJ GRUDEN:

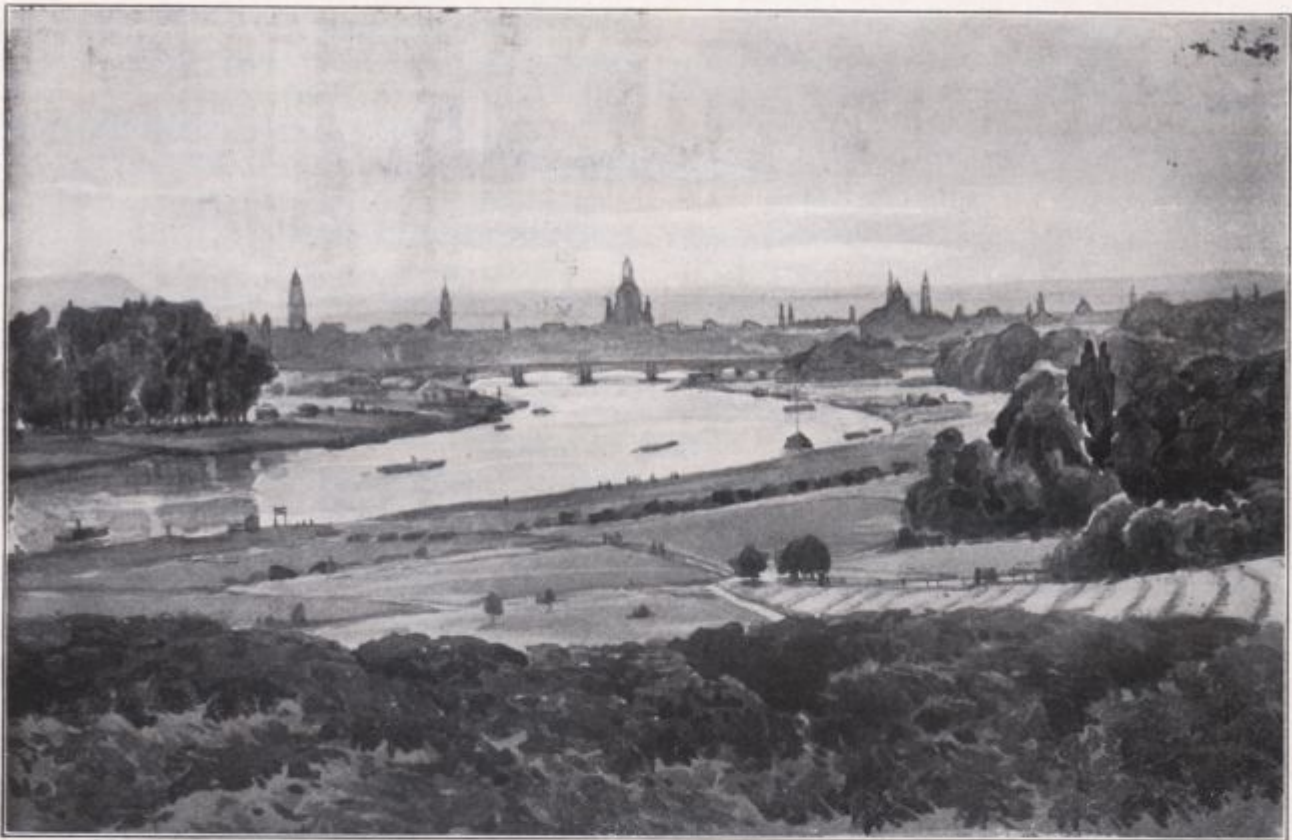
PESEM.

Dehtel je jasmin
in nagelj je cvel,
prek poljskih nižin
si slavec je pel.

Ah, pel je in pel
sam bogve kako,
a meni pri srcu
je bilo hudo.

Imel sem dekle
kot nagelj sladkó,
a šlo čez poljê
je in čez gorô...

DRAŽDANI: POGLED NA MESTO OD „GOZDNEGA GRADIČA“ (WALDSCHLÖSSCHEN)
PO O. PFENNIGWERTHOVEM AKVARELU

FRAN GOVEKAR:

IZ SPOMINOV NA ANTONA AŠKERCA.

(Konec).

Z Aškerčevim izprevodom je stopalo petnajst njegovih otrok: 15 njegovih knjig, a 16. njegovo dete še niti ni vzhodilo. Velika je bila plodovitost tega pesnika in v svoji očetovski produktivnosti Aškerc nima para v slovenski literarni zgodovini. Ako bi se zbrale in izdale še njegove pesniške prigodnice (ob jubilejih raznih narodnih društev, kongresih, izrednih narodnih slavnostih), njegovi essayi, njegovi literarni članki, kritike, poročila, razne krajše in daljše razprave, podlistki, najvažnejše beležke ter premnogi njegovi politični spiski, potem bi število njegovih knjig preseglo pač št. 20. „Ljubljanski Zvon“, „Slovan“,¹⁾ „Slo-

venski Narod“, „Svobodna Misel“, celjska „Domovina“, celjski „Narodni tednik“, „Slovenija“ (št. 6, 1907) — vsi ti listi so prinašali leta in leta Aškerčeve prispevke. Pesnik Aškerc je bil torej tudi agilen, spreten in veleuslužen žurnalist, ki je sukal svoje ostro pero prav rad v naših dnevnikih in tednikih oziroma mesečnikih. Ni ga med aktivnimi slovenskimi literati, ki bi bil za idejo in program narodno-napredne politične stranke napisal v naših časnikih toliko, kolikor je napisal Aškerc. Bil je zvest in pogumen bojevnik in čeprav je stal vedno le med trumo skromnih infanteristov, so njegovi strelji

¹⁾ Dr. Fr. Ilešičevo pripombo pod črto na str. 313. „Slovana“ št. 10. morem popolniti; Aškerc je priobčil v VIII. letniku „Slovana“ še sledeča poročila: P. v. Radics: Weikhard Freiherr von Valvasor (str. 28), dr. Alfred Jensen (str. 62), Rihard Svoboda: Grča (str. 257). Ta poslednja kri-

tika je izšla tudi v poslednji, po meni redigirani „Slovanovi“ številki.

Poročevalec.

Gledal sem le med „Pesmi“, „Članke“, ne pa v „Listek“, kjer so vse gori navedene stvari priobčene pod šifro „A. A.“
Ur.

izdali včasih več, kakor proval marsikaterega političnega generala.

Še kot mozirski kaplan je bil Aškerc med ustanovitelji savinjske podružnice slovenskega planinskega društva ter se je udeležil vseh njenih občnih zborov (l. 1893 in 1894.) Na zadnjem je predlagal, naj se nova planinska koča na Molički Planini pod Ojstrico na čast podružničnemu načelniku imenuje Kocbekova koča. Na ustanovnem občnem zboru je podaril podružnici svojo brošuro „Izlet v Carigrad“, češ: „Ta knjižica bodi začetek društvene turistične biblijoteke!“ In resnično, podružnična knjižnica je do danes obogetela. V dneh 13.—15. sept. 1893. l. je potoval Aškerc s Fr. Kocbekom v Logarsko Dolino in na Okrešelj. Na Ljubnem, v Lučah, Solčavi, pri Piskerniku in na Okrešlju je napisal v spomin-ske knjige stihe, ki so bili objavljeni v prvem letnem poročilu S. P. D. za l. 1893 (str. 18—19). Leta 1894, 25. avgusta je objavil v „Slovenskem Narodu“ (št. 194) brezimno podlistek „Spomin-ska knjiga v Solčavi“ (Hribolazno-politična študija), ki je dvignil precej prahu zaradi Aškerčeve strupene kritike opazk visokih cerkvenih gospo-dov v omenjeni spomin-ski knjigi. Saj se je bil predrznil, rogati se škofom! Gostoljubni župnik solčavski, prijatelj Miloš Šmid, „Herkules in te-lovadec v talarju“, je dal Aškercu prebirati spo-minsko knjigo. In Aškerc je prelistaval in pisal:

„... Stoj! Tukajle je pa celó nekaj sloven-skega! Pesem je in podpisan je sam knezoškof Slomšek. Datum: 21. junija 1881. „Slovo Žolc-paškim planinam“ glasi se nadpis. Oda ta je splošno znana ali karakteristična je za prepriča-nje slavnega Slomšeka... V tej pesmi se je Slomšek kot pesnik popel najvišje — to mi bo-ste potrdili gotovo Vi, gospod urednik, ki se na take stvari razumete bolje, nego Vaš podlistkar, hribolazec, ki se ne peča z odami in himnami. Tisto torbo na hrbtu, noge nad kolena nage, škornje na kveder s tistimi grdimi zakrivljenimi žreblji, v rokah pa tisto podkovano, seženj dolgo gorjačo — pa ode! Prosim Vas, kako bi bilo to mogoče? Slomšek je bil gotovo čisto drugače oblečen, ko je šel pisat l. 1881. prekrasno odo... „Povzdigajte Slovincem bistré glave, naj bodo vrli siní Slave!... Le bistrimo si glave, ne dre-majmo zaspani, drugim narodom prodani!...“ Vi, gospod urednik, se gotovo čudite, da se taka ultraslovenska oda takrat ni „pristrigla“, no, jaz se temu ne čudim, ker vem, da tiste dni še ni bilo koalicije. Čudim pa se, da se je kato-liški škof Slomšek upal zapeti in v taki javni knjigi s svojo roko napisati takšno navdušeno

rodoljubno pesem. Kaka neprevidnost! Revež pa zato tudi ni vse svoje žive dni dobil od ni-koder nikakega „križca“ ali ordna! S čisto praz-nimi prsi [†] — je moral leči v grob! Prav mu je! ... listam dalje... Knezoškof Stepischnegg! V katerem jeziku pa ta piše v spomin-sko knjigo? Tu čitam par brezpomembnih prozaičnih vrst v — angleščini ter italijanskem jeziku. Bravo! To imenujem jaz previdnost in Vi tudi. Zaradi an-gleščine in italijanščine — mirna Bosna in — Dunaj! Ali ste kdaj slišali, da bi bil imel rajni Stepišnik kdaj kake „sitnosti“? Učimo se od njega politične previdnosti; krvavo je potrebu-jemo v sedanji kritični dobi. „Ich bin weder ein Windischer, noch ein Deutscher, sondern ein ka-tholischer Bischof!“ tako je govoril rajni Ste-pišnik.

Listam dalje. Nemščina, francoščina, košček slovensčine, italijanščina, angleščina, zopet nem-ščina — naposled latinščina!

Tu čitam na celi strani in folio pobožno — molitev v lepi cerkveni latinščini, da lepše ni mogel pisati ne sv. Viktorin, ne sv. Avguštin. Molitev prosi z gorečimi besedami blagoslova božjega na farane Solčavske, da bi po smrti go-tovo prišli v nebesa. Pod to lepo molitvijo pa je podpisan „princeps-episcopus Lavantinus: Mihael“ ...

Dandanes, ko že skoro nobena interpelacija v državnem zboru, nobeden rekurz, nobena re-solucija... več ne pomaga, ... dandanes nam skoro ne preostaja drugo, nego — moliti za srečno življenje na onem svetu, ker na tem svetu nihče na mara za nas. Ker pa smo kato-ličani (čeprav ne „goriško-rimski“), zato je naj-prikladneje, da molimo latinsko. Tako bomo vsaj pri molitvi imeli „mir“, ker je latin-ščina mrtev jezik. Če pa molimo v našem ma-ternem slovenskem jeziku, izdajemo se s tem že ipso facto, da smo slovenske narodnosti — in to je že nekako „neprevidno“ ... X — —

Tako je pisal Aškerc-kaplan! Da ne pozna nikakih kompromisov in nikakega polovičarstva niti v oportunitetnih vprašanjih, je dokazal Aš-kerc tudi kot član S. P. D. V Mozirju so napra-vili kompromisniki na podružnični deski pod ve-likim slovenskim besedilom tudi majhno nemško besedilo. Aškercu se je seveda zdela ta konce-sija nepotrebna in nevarna ter je zato proti dvo-jezičnosti trdovratno protestiral. Ker pa s svojimi načeli ni zmagal, je izstopil iz podružnice... V Ljubljani je za nekaj let zopet vstopil v društvo, a l. 1910. je izstopil. L. 1899. je bil v turistovski družbi na binkoštni ponedeljek v Postojni ter je

prehodil vso jamo.¹⁾ Za slovensko turistovsko literaturo pa je spisal svojega „Zlatoroga“, knjigo, ki je veličastna himna na krasote naših planin in ki bi je ne smela pogrešati nobena slovenska planinska kočja in nobeno planinsko društvo. In če kdo, si je Aškerc zaslužil, da dobi kakšna nova planinska kočja njegovo ime... Koliko prologov, pozdravov in slavnostnih himen je napisal Aškerc premnogim narodnim, zlasti pevskim in telovadnim društvom in koliko noči je moral žrtvovati, da je ugodil nujnim, navadno prekasno izraženim željam, vedo, a ne povedo bivši in sedanji društveni odborniki. Celo američanski Slovenci so naprošali Aškercja pri raznih prilikah za stihovane prologe, in Aškerc je izpolnil vsako tako prošnjo, če je količkaj utegnil.

Aškerc je bil tudi med prvimi, ki je spoznal pogubonosnost agilnega in bogatega „Schulvereina“ za kraje na Sp. Štajerskem. Ko je začelo to le renegate ustvarjajoče društvo razprezati svoje mreže, je Aškerc javno in zasebno razkrival Schulvereinove težnje svojim ožjim spodnještajerskim rojakom, med katerimi je živel. Agitiral je celo za javen shod, ki se je tudi vršil, ter je bil na njem govornik, dasi ni rad nastopal v govorniški ulogi. Aškerc je govoril toli ostro, da mu je današnji c. kr. deželnovladni svetnik dr. H. pl. * * * zapretil, da mu odtegne besedo. Ljudstvo pa je Aškerc navdušil in ga pridobil za ustanovitev podružnice sv. Cirila in Metoda. Tako je Aškerc l. 1888. ustanovil v Šmarju pri Jelšah podružnico. Še pred par leti je dejal Aškerc o njej: „To me veseli, da ta podružnica še deluje! To so bili lepi časi! Dekan mi je sicer nasprotoval, a moj kolega, Tržičan Polc je bil zaveden narodnjak. Naročil sem za cerkev soho sv. Cirila in Metoda.“²⁾ V navdušenju za delovanje družbe sv. Cirila in Metoda je Aškerc spesnil mogočno svojo himno:

„Mi vstajamo, in vas je strah!“

Kolikor je meni znano, je bil Aškerc v Ljubljani član sledečih društev: „Maticе Slovenske“, „Domovine“, „Sokola“, „Družbe sv. Cirila in Metoda“, „Društva za otroško varstvo“, „Dramatičnega društva“, „Društva magistratnih uradnikov“ in menda „Pisateljskega podpornega društva“. V odboru Dramatičnega društva je bil leta 1901. tudi agilen tajnik. Za gledališče je napisal „Izmajlova“, „Red sv. Jurja“ in „Tujko“ ter prizor „Prešeren pri Zlatem grozdu“.

Pri slavnostni predstavi za Prešernov spomenik smo 20. marca 1899 igrali Aškercjev dra-

matški prizor „Prešeren pri Zlatem grozdu“. V tem prizoru je hotel Aškerc postaviti Prešerna na oder kot človeka iz l. 1847., in sicer baš v dobi, ko so izšle Prešernove „Poezije“. Kritika je to duhovito delo v stihih hvalila, žal, da so igrice nekateri igralci z neznanjem teksta zelo pokvarili. Aškerc je bil po tej predstavi zelo disgustiran. Ko so 7. febr. 1899 uprizorili mojo dramtizacijo „Rokovnjačev“, je bil Aškerc toli navdušen, da je napisal za „Slov. Narod“ (štev. 22) dolg feljeton.

Glede „Izmajlova“ (po dr. Iv. Tavčarjevi noveli) sva se bila menila, da jo napiševa skupno. Aškerc pa jo je napisal sam in 19. januarja 1900 sem jo uprizoril z režiserjem Inemannom. Nepoznanje gledališke tehnike, ki jo je Aškerc že l. 1897. pošiljal k vragu, je uspehu „Izmajlova“ škodilo, in kritika ni bila posebno ugodna. Ta neuspeh je vzel Aškercu vse veselje za nadaljnje dramske poizkuse. Ko sem hotel kasneje uprizoriti še „Red sv. Jurja“ in „Tujko“ ter sem celo uloge med igralce že razdelil, me je Aškerc pregovoril, da se igri ne igraja. Uloge sem torej zopet pobral in igri spravil v gledališko knjižnico.

Aškerc pesnik, kritik, pisatelj, dramatik in žurnalista pa je bil tudi marljiv in vesten uradnik. Uredil je mestni arhiv, mestno in magistratno knjižnico, dalje mestno časopisno in knjižno razvidnico, nadziral in popravljajal je javne napise, sestavljal napise in gesla mestnim šolam, sodeloval pri poimenovanju novih ulic, cest, trgov in parkov, spisoval je indekse in kataloge, listovnike, regeste i. dr. Poleg tega je bil nekak literarni referent, ki je opozarjal na važne dogodke v naši državi in za mejami, ter je posredoval, da se jih je Ljubljana udeleževala in spominjala vsaj s pismi in brzojavkami. Kot pooblaščenec se je udeleževal sej odborov za zgradbo Prešernovega in Trubarjevega spomenika in je oskrboval pričetke mestne umetniške galerije. Za upodabljačo slovensko umetnost se je zanimal Aškerc z največjo ljubeznijo, poročal je v več letnikih „Ljub. Zvona“ o delih slovenskih in jugoslovanskih umetnikov ter si je nakupil celo sam par izvornih domačih umotvorov. Aškerc je podal idejo za Bernekerjev Trubarjev spomenik v Ljubljani in Aškerc je na svoje stroške naročil tudi Trubarjevo sliko pri rajnem Iv. Groharju. Ko je prešel ljubljanski grad v last mestne občine, je uradnik Aškerc takoj začel razmišljati, kako bi se mogla ta ogromna stavba najbolje uporabiti na korist slovenske kulture in še posebej slovenske upodabljačo umetnosti. Aškerc je poznal

¹⁾ Glej „Planinski Vestnik“ XVIII, št. 7.

²⁾ Gl. „Slovenski Branik“, V. št. 7.

poljski Wawel, češki Karlův Tyn, nemško Wartburg in razne velikanske slovanske galerije in muzeje. In begal je po ljubljanskem gradu, pregledaval razsežne prostore ter si ubijal glavo, čemu in kako naj bi se preuredila ta zgradba nekdanjih koroških vojvod in kranjsko-istrskih mejnih grofov. Mislil si je: če temu-le gradu zgodovina doslej ni naklonila pomembnejše vloge v napredovanju dežele in v življenju Slovencev, zakaj bi mu ne mogli odkazati za bodoče najvišje kulturne zadače? In Aškerc je sedel ter napisal na predsedstvo ljubljanskega občinskega sveta enajst pol dolgo poročilo z navzeti glede bodoče preosnove in uporabe gradu.

To Aškerčevo poročilo z dne 27. oktobra 1906 je za njegov bujni idealizem in za njegovo plamenečo ljubezen do slovenske kulture in zlasti umetnosti toli značilno, da bi zaslužilo doslovne objave. Spričo omejenega prostora v „Slovanu“ pa naj navedem vsaj nekatere odstavke iz tega Aškerčevega inicijativnega, javnosti še neznanega poročila!

Aškerc je pisal:

„Slovenci smo se začeli že v 16. stoletju razvijati kot posebna panoga jugoslovanstva. Imamo svoj knjižni jezik, zahtevamo svojih šol in hočemo biti kot posebna narodna individualnost upoštevanji in enakopravni v tej državi.

Poglavitni znak narodnosti je jezik, toda ni eJini. Pojem narodnosti obsega vse tiste momente, ki ločijo eno narodno osebnost od druge. Pod pojem narodnosti spada tudi vse tisto, kar ima kaka narodnost med seboj skupnega: narodne šege, narodna noša, narodne pesmi, narodno verstvo, narodni slog, (način stavb), razne narodne tradicije, skupna zgodovina, narodni prazniki, narodni junaki, skupne narodne težnje itd.

Ljubljana se smatra za duševno in kulturno glavno mesto vseh Slovencev. Čeprav smo razkosani na več provincij in čeprav so politične težnje teh posameznih provincij različne, vendar smatrajo vsi — tudi izvenavstrijski — Slovenci Ljubljano za svoje idealno središče. Saj je ravno Prešernova slavnost dne 10. septembra t. l. dokazala to narodno vzajemnost in celokupnost presijajno.

Ker pa stremimo še više in zahtevamo svoje univerze v Ljubljani, zato treba, da iščemo čim dalje bolje vseh tistih momentov, ki nas označujejo kot narodno celoto. Povdarjati in kazati moramo svetu, da imamo tudi mi dosti znakov skupne narodne individualnosti. Ti znaki, med katerimi sem najpoglavitnejše naštel, naj se v bodoče osredotočijo baš v Ljubljani.

Slovanski učenjaki, ki prihajajo v Ljubljano tožijo vsakokrat, da Ljubljana kaže še vse premalo, da je duševno središče vseh Slovencev. Tukaj da Slovan ne najde vsega, kar zadeva vse Slovence. „Mohorska Družba“ ima svoj sedež v Celovcu, deželni muzej „Rudolfinum“ s svojo knjižnico vred je samo deželni kranjski muzej. Takisto ima licejska knjižnica samo tiste nove slovenske knjige, ki izidejo na Kranjskem. Edina „Slovenska Matica“, „Šolska Matica“ pa „Družba sv. Cirila in Metoda“, so veslovenskega pomena. V najnovejšem času je naše mesto tudi sedež „Zveze Slov. Sokolskih Društev“.

Ljubljana bodi v bodoče pravo kulturno in narodno središče vsega slovenstva! Zato pa je potreben v Ljubljani neki vseslovenski narodnostni hram, neko vseslovensko svetišče, v katerem naj najde vsak Slovan vse, kjer naj vidi vse najvažnejše, kar se tiče vseh Slovencev...

Na ljubljanskem gradu naj bi se ustanovil centralni slovenski narodni muzej, ki bi obsegal več oddelkov.

1. oddelek bi bil slovenski etnografski muzej v ožjem zmislu. Tukaj bi se zbiralo in nabiralo vse tisto gradivo, bili bi razstavljeni vsi tisti predmeti, ki jih morajo imeti navadno dobro urejeni etnografski muzeji. Pred očmi imam češki etnografski (narodnopisni) muzej v Pragi, ruski „etnografičeskij“ muzej v Moskvi, kavkaški muzej v Tiflisu, narodni muzej v Curihu i. dr... Kajpada ni misliti, da bi se v ljubljanskem slovenskem muzeju moglo zbrati toliko predmetov, kakor jih je n. pr. v Pragi, ali začetni se še mora nabirati, kar in kolikor se sploh nabirati da.

2. oddelek tega vseslovenskega muzeja bi bila vseslovenska knjižnica. Ne mislim pa ljudske knjižnice v ožjem smislu. Ljudska knjižnica bi morala ostati vsekakor v mestu samem, ker bi bila javna in zato bi morala biti pristopna vsakomur. V narodnem muzeju naj bi knjižnični oddelek zbiral vso slovensko literaturo. Vsaka knjiga, vsak časopis in časnik, vsaka slovenska tiskovina bi se morala zbirati tukaj. Tako bi vsak slovenski žurnalist, učenjak, umetnik našel lahko poslej na enem, centralnem kraju vse, kar izide na svetlo tiskane kjerkoli v našem narečju... V tej knjižnici bi se nadalje zbirali tudi rokopisi slovenskih pisateljev, njihove literarne zapuščine, njihovi drugačni „spomini“. (Prešeren bi lahko dobil svojo sobico.)

3. oddelek na gradu naj bi bila nekaka galerija znamenitih mož slovenskih. Nekaka slovenska „Valhala“! Tukaj bi se zbirali portreti (kakoršnikoli) vseh tistih Slovencev, ki so na kateremkoli kulturnem polju pospeševali razvoj slovenskega naroda.

4. oddelek vseslovenskega muzeja bi bila slikarska in kiparska galerija, sploh galerija upodablajočih umetnosti slovenskih. Slovenski slikohram, slikarna in kiparna slovenska! Umotvori umetnikov slovenskih bi se nakupovali. Žalostno je, da Ljubljana sploh nima še nobene take umetniške galerije, dočim jo imajo že manjša glavna mesta avstrijska, n. pr. Inomost. Pri tej galeriji bi igralo denarno vprašanje seveda glavno vlogo. 5. Pododdelek umetniške galerije bi bil na gradu umetniški atelier, ki si ga že zdavnaj želijo naši umetniki. Tam naj bi imeli svoj dom! V ta namen naj bi se jim prepustil severni trakt na gradu, zlasti tisti stolp na desni pri vhodu. Seveda bi bilo potem treba steklene strehe...

6. Kot pododdelek vseslovenskega muzeja naj bi bil tudi poseben mestni (ljubljski) muzej, v katerem naj bi se zbiralo vse, kar se tiče ljubljanske lokalne zgodovine.

7. Ljubljanski grad, ki ga nikoli ne doseže plast dolinske megle, bi bil tudi sila pripraven za meteorološko opazovališče in za zvezdarno. Kar se tiče teh dveh znanstvenih naprav, naj bi mestna občina stopila v dogovor z vlado. Ker hoče postati Ljubljana vseučiliško mesto, bi bila zvezdarna v Ljubljani vsekakor na mestu, kakor tudi meteorološka postaja...

Ljubljanski občinski svet je te Aškerčeve, po županu Hribarju še razširjene predloge tudi sprejel, toda predlogi se doslej še niso izvršili in se ob vseobči finančni krizi, žal, bržčas še dolgo ne izvrše... Aškerčev naivni pesniški idealizem je pač „gradove zidal si v oblake, zelene trate stavil si v puščave, povsod vesele lučice prižigal mu up golj'fivi, k njim iz stisk mu mihal!“

No, vse to je delal Aškerc uradnik, ki je s tem pač najpozitivneje zavrnil tisto filistersko bojazen, da bo morda veliki pesnik Aškerc prav majhen in neraben uradnik. Pesnik ni bil le „danguba“ — versifex, nego je znal in se hotel povsod tudi praktično uveljaviti. Kakor Lukanus o Seneki, smemo reči o Aškercu: „Nil actum reputans, si quid superesset agendum!“ Saj ni miroval niti trenutka, nego delal in delal je vse svoje življenje za svoj urad, za Ljubljano, za narod!

A če bi bil Aškerc tudi napisal le svojih petnajstero knjig, bi si bil pošteno zaslužil, da ga stavijo rojaki tikoma poleg Prešerna in Gregorčiča. Aškerc je zanesel s svojimi poezijami sloves o Slovencih med Hrvate, Srbe, Bolgare, Čehe, Poljake, Ruse, Nemce, Italijane in Švede. V literaturah vseh teh narodov je znano in spoštovano ime Slovenca Aškerca, in Aškerčeva nesmrtna zasluga je, da je oddal za Prešernom prvi našo vizitko kulturni Evropi.

Da, ni bil moj namen, pisati panegirik o Aškercu. Ne potrebuje ga in ne maral bi ga sam. Pošteno kot dolgoletni intimni znanec in — brez samohvalnosti morem reči — kot iskren prijatelj sem izkušal povedati odkrito in brez olepševanja le resnico o njem. Tudi Aškerčev prijatelj dr. Alfred Jensen je povedal le resnico v svojem krasnem nekrologu, ki ga je priobčil v Göteborgskem „Handels, och sjöfars tidning“-u. Največje in najsijajnejše luči ni brez sence, in hinavec ali bedak bi bil, kdor bi jo utajeval celo pri svojem najljubšem prijatelju. Tako pa je mogel dr. Jensen, sam odličen pesnik in literarni učenjak slavnega Nobelovega inštituta švedske akademije, zapisati da se Aškerc „ni odlikoval s formalno virtuoznostjo“, da „sta bila kot umetnika Prešeren in Gregorčič nad Aškercem“, da „je tuptam v Aškerčevih knjigah kaj nezrelega in neumetniškega“ itd.; — toda dr. Jensen, Aškerčev pobratim in pesniški tovariš, je zapisal tudi besede: „Aškerc pa se mi zdi narodnejši od obeh in njegov kulturni pomen je za Slovence večji!“ Tako sta se najini sodbi srečali ter se krijeta docela. Rekel sem že: Aškerc je hotel biti svojemu narodu ne le lirik in epik, nego še več: tudi duševni klicar, voditelj in učitelj, najpogumnejši bojevnik med pogumnimi, pesniški heroj, baklonosec, odkrivalet novih potov, novih misli in ustvarjalec vedno novega duševnega orožja. Z Aškercem je legel v grob neoporečno naš največji epik, in danes ni nikogar, ki bi ga vsaj poizkušal nadomestiti. Ako pa si zamišljam slovensko literaturo zadnjih dvajsetih let brez Aškerca in brez njegovih del ter brez njegovih idej, se šele prav zavedam, kaj nam je Aškerc bil in dal ter kaj bi bili danes brez njega. Petnajst knjig je napisal. Preveč? Izbrišimo izmed njih polovico! Ostane nam še vedno velika grmada zlata in biserov. Pa še nečesa ne moremo pozabiti: Aškerc je bil najznačajnejši, najdoslednejši, vse življenje sebi in svojim načelom najzvestejši slovenski literat. Ni ga premaknila ne groznja, ne kazen, ni se bal ne napadov, ne psokv, ni se

uklonil ne sili, ne laskanju. Stal je kot hrast do zadnjega in padel je kot hrast, ves, nezlomljen! Bil je resnično modern junak — cel mož.

Ako bi bil hotel, bi krasili njegove prsi visoki redovi, postal bi bil morda plemič, vitez in še marsikaj, — ako bi bil hotel... Toda bil je svobodomislec, idealno revolucionaren duh, neodvisen in odkritosrčen brez ozira na levo in na desno. Zato pa ni dobil od naučnega ministrstva niti skromne potovalne ustanove, — no, dobil jo je — pesnikovalec „Popevčič milemu narodu“... Zakaj pa je Aškerc napisal „Staro pravdo“, „Pavliho na Jutrovem“, „Trubarja“, „Junake“... Zakaj pa je pisal v „Ljublj. Zvon“, v „Slovana“ in v „Svobodno misel“! Kolika neprevidnost! — Prav mu je torej in s čisto praz-

nimi prsi je moral leči v grob, kakor že njegov rojak — škof Slomšek.

Naj končam te svoje spomine z Aškercovimi besedami!

„Edino pravo je načelo, da kakega pisatelja ali pesnika ocenimo objektivno in pravično le tedaj, ako ga sodimo po njegovem najboljšem umotvoru,“ je pisal Aškerc glede Ketteja. In o Slomšku je zapisal tudi besede:¹⁾

„Vse, kar je bilo človeških slabosti na njem, vse njegove zmote in hibe je zbrisal begoči čas, in pred nami stoji — narodni heroj...“

Tako se zgodi tudi Aškercu!

¹⁾ Ljublj. Zvon, 1900 (str. 680).

R. PETRUŠKA:

PESEM PASTIRJEVA.

„Ej, srečen človek si, Iván,“
to gospodar mi pravi,
„dva jančka lepa kakor dan
ti Bog poslal je davi.

In če tako naprej bo šlo,
preden od čede vstaneš,
imel že čedo boš svojó,
sam gospodar postaneš.“

Kaj mari mi veseli dan,
Kaj mari mi vsa sreča?
Tja v noč naj gre veseli dan
in k vragu taka sreča!

Sinoči gledal sem v očí
njegovi hčerki mladi,
ah, v njih še več je radosti
kot v biserni pomladi.

In če uslišal bi me Bog,
da moja bi b'la Ančka,
čeprav sem še tako ubog,
dal bi v oltar dva jančka.

In kamor rada, naokol
bi na rokah jo nosil,
se zanjo trudil kakor vol,
na pot ji rože trosil.

A danes zjutraj snubil jo
pijanec je bogati
in srečo zlomek je imel:
Prišel bo ponjo s svati!

Kaj mari mi veseli dan,
kaj mari mi vsa sreča?
Tja v noč naj gre veseli dan
in k vragu taka sreča!

JOS. PREMK:

VI PRAŠATE...

Kako bi jaz z vami prepeval
kako bi se z vami smejal,
ko sem za minuto veselja
ves smeh in vse pesmi prodal!

In dasi sem zdaj kakor vdovec
pozabljen, čemerin in sam,
vam žalosti svoje nikoli
za vaše veselje ne dam!

Ne smejte se, bratje, resnici,
ki nikdo je bolj ne pozna
ko jaz, ki sem nekdam pogledal
veseli duši do dna!

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Ob petdesetletnici Slomškove smrti. († 24. sept. 1862.) Ob petdesetletnici Slomškove smrti so se izrekle besede: „Tu Slomšek, tam pa Trubar.“ Učitelj jih je rekel ter mislil na „Slomškovo zvezo“ in na „Zavezo jugoslov. učit. društev“.

Ne bil bi tega rekel, ako bi vedel, da je tudi Trubar, kakor Slomšek, bil globoko pobožen in je „veselja dom“ iskal na onem svetu.

Ne bil bi tega rekel, ako bi se spomnil, da je Trubar kakor Slomšek, pri vsem svojem delu mislil zlasti na „preproste in mlade“ ljudi ter rotil „brumne farmeštre in šolnike“, naj učijo za Boga mladež čitati, peti, moliti.

BELA ČIKOŠ-SESSIA: SPOMINJANJE.

Slomšku je kakor Trubarju imela gojitev materinščine le praktično-kulturno svrhu; kake „Slaviste“ svoje dobe, kakor nesrečnega Oroslava Čafa, katerega je nekoč našel ob sanskrtskih knjigah, je imel za prenapete ljudi in smešna sta se mu zdela Juri in Martin, ki sta postala Oroslav in Davorin. Tudi Trubar je bil zoper vse „kunštne besede“.

Sicer pa: kako je mogoče, v popolno antitezo spravljati človeka, ki sta živela 400 let drug od drugega? Trubar Slomškovih časov bi seveda ne bil Trubar 16. stoletja. Zato pustimo to prisposodbljanje.

Kočljivo je celo, si za popoln vzor jemati moža, ki je kakor Slomšek živel pred dobrim polstoletjem. Ali se pri tem in usum sedanjosti izkrivi preteklost ter s tem krši zgodovinska istina ali pa sedanjost zataji svoj značaj in ga morda zares izgubi — t. j., postane nazadnjaška in neplodovita.

Verjetno je, da bi bil Slomšek ostro obsojal šolsko zakonodajstvo iz l. 1867/68 (ki je temelj današnji ljudski šoli), ko bi ga bil doživel. To je jasno že iz njegovega držanja l. 1848/49, ko je v Avstriji učiteljstvo prvič nastopilo javno in samostalno, nekako organizirano.

Dne 20. februarja 1849. se je v državnem zboru obravnavala peticija, ki se je tikala odvisnosti učiteljstva od cerkvenega nadzorništva in od občin. O tej točki se je oglasila tudi cerkev, posebe episkopat salcburške nadškofije. „Na nemški strani (Koroške) se v učiteljskih skupščinah posebno radi pripravajo o duhovnikih (nekateri so namreč za to, da bi šole vselej bile pod zapovedjo duhovnikov),“ poroča sodobnik. Že dne 3. oktobra 1848 je bila velika skupščina vseh učiteljev cele krške vladikovine v Št. Vidu, ki je izpregovorila tudi o tem vprašanju. Skupščine, ki so jo sklicali učitelji sami (ne šolska oblast) potem „Klagenfurter Zeitung“, so se udeležili tudi slovenski učitelji, a večina je bila nemška. Že par tednov prej se je po škofiji pošiljala peticija, ki so jo podpisovali učitelji, zahtevajoč v njej, da bi se jim plača povišala, da bi se mežnarja in orglanje ločilo od učiteljstva in da bi odslej duhovniki z učiteljem in s šolo ne imeli nič opraviti in tam nič ukazovati.

Že junija 1848. se je čulo, da je po sekovski in lavantinski škofiji krožila peticija z istimi tremi zahtevami („Novice“, 28. VI, 1848). Brezdvomno so se zanjo pobirali podpisi v mariborski in ptujski okolici, a bilo jih je dotlej le 28. „Kaj je nekaterim šolskim učiteljem v mariborski in ptujski okolici v glavo padlo? je pisal učiteljski uredništvu „Novic“, češ, da se veliko število učiteljev ne zlaga s peticijo. „Če bi bilo upati pečenih ptic s tem dobiti, bi gotovo vsi stopili na noge.

Ali bati se je, da mačka v mehu ne kupite! — „Kaj delajo šolski gospodje na Štajerskem“, o tem je „Novicam“ poročal tudi „Ljubomir“ (Slomšek, gl. njegove „Spise“, IV. 424), ki je o peticiji čital v „Grazter Zeitung“, ter dejal: „Vi (učitelji) se hočete duhovne gosposke otresti ter mislite svobodnejši biti, če zopet kakor za rajnega cesarja Jožefa pridete celo pod deželno oblast? Može, varujte se, da ne pridete iz dežja pod kap!“

Delalo pa se je z istim sredstvom tudi obratno. Že septembra 1848 je po Štajerskem krožila peticija, kjer se je tudi zahtevalo, „da bi se ne vzela duhovnikom skrb o šolah“. Poziv za to je prišel od lavantinske škočije same, kakor je priznal A. Lipovšek, župnik na Selah v slovenje-graški dolini („Slov. Novine 11. X. 18), torej od Slomška.

Za letom 1849. je prišla reakcija, kulturna in politična. Mirko Bogovič, urednik „Nevena“, je radi domoljubne pesmi moral v zapor, Havliček je v nesvobodi dihal tirolski zrak, Palacký je utihnil — Slomšek pa je deloval. V tisti dobi so mogli delovati le zelo konservativni duhovi.

In zelo konservativen je bil Slomšek. Vsaka navdušenost, ki bi kazala na malo revolucionarno stran, se mu je zdela nevarna. L. 1837. je potoval v Zagreb, da bi tam spoznal Gajev ilirski krog. Seznanil se je s temi nadobudnimi in nadobudečimi mladimi možmi, a končno poročal: „Nevarno je, da ti rodoljubi zapadejo v kake sanje o svobodi, ako se ne vdado vodstvu kakega starejšega in hladnokrvnejšega moža, ki bi njih težnje razumno brzdal.“

V nemirnem letu 1848. se je iznova zbudila misel o združitvi vseh štajerskih Slovencev v eno vladikovino, a Slomšek se takrat ni hotel lotiti tega vprašanja; čas se mu je zdel preburen. Misel o „združenju Sloveniji“ se mu je l. 1848. videla presmela, neuresničljiva in skok v historiji. Misel o spojitvi s Hrvati, ki se je oglašala istega leta, se mu je zdela „prenapeto počenjanje“.

Sploh je ostro obsojal vsako revolucijo — in sploh politiko.

Ni dovolil svojim duhovnikom, se mešati v praktično politiko in nastopati na pr. na javnih shodih, ker se na njih pojavlja strast; ako hoče duhovnik uspešno delati, potrebuje spoštovanje — njegovo delo je v cerkvi in v šoli. Zato se je lavantinski del Slov. Štajerja l. 1848. znatno razlikoval od sekovskega, dasi so se tudi v tem nekateri duhovniki čutili vezane.

Narodnost, ki ji ni vera bistven element, je Slomšku poganska. Pred tako „pogansko“ narodnostjo je svaril že l. 1848., ko so nekateri slovenski poslanci v državnem zboru branili svobodo vere itd. Ko se je leta 1860. začelo novo ustavno življenje narodov, je Slomšek v mariborski čitalnici ostro poudarjal „krščansko“ narodnost ter učil bogoslovce, naj ljubijo svoj jezik in rod, „sed non sicut ethnici“, naj ne hodijo z onimi „ultra“.

L. 1861. je pisatelj prijatelju Muršcu: „Vom ganzen Herzen gönne ich Dir die wohlverdiente Ruhe, besonders in unserer so unruhigen Zeit, wo man gegen Religion, Kirche und Klerus mit allen möglichen Waffen anstürmt und sie zu Grunde zu richten sich verschworen hat. Freimaurer, Advokaten, Juden und Protestanten haben sich gegen uns die Hände gereicht in Europa, und Satan verfolgt die Braut Christi auf der ganzen Welt. Wie gerne möchte ich mit Dir die Ruhe theilen, und mit Dir in einem einsamen Winkel die Psalmen bethen; doch scheint meine Ruhezeit noch nicht gekommen zu sein; noch muß ich auf dem Kampfplatze bleiben: Ich bin seit Anfange dieses Monathes im Landtag zu Graz und muß gegen Ende d. M. zum Reichs-

tage nach Wien, statt die so nothwendigen Pastoralreisen zu machen. Wie unangenehm es ist, zwischen Atheisten und Demokraten zu sitzen und ihnen ein Dorn im Auge zu sein, kannst Du Dir leicht vorstellen...?“

Temelj narodnosti mu je enotna vera, enoten jezik in enotna politična zveza. Zato mu Slovani niso en narod; „naša slovanska narodnost je le senca in le Avstrija je geslo naše državne moči“. Kakor so drugi izkušali Slovane združiti v jeziku, jih je on družil v veri ter v to svrhu 1851 osnoval bratovščino sv. Cirila in Metoda.

To je le par potez o Slomšku; obširneje sem o njem pisal v „Slov. Přeledu“ 1901.

Esar Vano: Veseli god. Dramatični prizor v Slomškovo proslavo. V Ljubljani 1912. Založila „Slovenska Straža“, tiskala Kat. tiskarna v Ljubljani. Str. 30. Za 50letnico Slomškove smrti (24. sept. 1862!) je izšla ta-le brošurica z „dramatskim“ „prizorom“, ki ima idealni namen: razložiti narodu Slomškove ideje ter proslaviti njegovo delovanje. Namen je torej dober, toda avtor ni niti dramatik niti pesnik ter bi bil svojo nalogo veliko lepše in morda uspešneje opravil, ako bi bil napisal iz naivne in skromne svoje snovi kratko povestico za kmetško ljudstvo. Tu pa je v strašno šepavih „verzih“ nanizal nekaj pridigarških dialogov brez krvi in mozga. „Prizor“ je skleno brez dejanja in vse skupaj je dolgočasno in plitko govoričaje brez dramske tehnike in tudi brez vsake dojmivosti. Ako se sploh kje ta „prizor“ uprizori, se bodo poslušalci le neznansko dolgočasili, igralci pa prav nečloveški trpinčili. V XX. veku tudi od „prilicnih“ pesnikov in pisateljev zahtevamo, da znajo vsaj slovnico in da ima njihovo delo vsaj primerno obliko. „Voluntas“, pa če je še tako dobra, ne zadošča več! V ostalem se z vsebino — zlasti kolikor je je Slomškove — strinjamo, saj se tudi docela krije s člankom Antona Aškercarja „A. M. Slomšek“, ki je izšel za stoletnico Slomškovega rojstva v „Ljubljanskem Zvonu“ l. 1900, str. 680 i. n.

—k—

Slomškovo pismo menda dr. Jos. Muršcu:

Prečastiti gospod!

Dragi stari Prijatelj!

Nisim še bral, de bi bil umrl, za to Te lepo pozdravim, srečno novo leto vošim, in se Tvoji stari ljubezni priporočim.

Poslem Ti novi Lavantinski Imenik, de ga pregledaš; ali boš najdel kakih svojih nekdanjih pridnih učencov, in jih Bogu priporočiš, seosebno pa meni, ki na čeli drugim stojim.

Ne vem, če se bova na tem sveti kdaj videla, ako ne tukaj, Bog daj, de bi pa tam v nebesih.

Bog Te ohrani

Tvojemu

Slomšku Antonu.

V Marburzi 16./I. 861.

Amerika in Amerikanci. Spisal J. M. Turk. — 4. in 5. zvezek tega na 12 zvezkov preračunjenega dela sta izšla kot ena knjiga (str. 177.—277 celotnega dela). Vsak zvezek stane 1 K. Avtor izkuša po vprašalnih polah dobiti nekako sliko ameriških Slovencev: Ime slovenske naselbine? Kdaj so prišli tja prvi Slovenci? Kateri? Koliko jih je zdaj? Koliko družin? Ali imajo posestva? Kam zahajajo v cerkev? Katera društva imajo?

„Pridelovanje in razpečavanje namiznega grozdja ter vzgoja trt na špalirju.“ Spisal Bohuslav Skalický, c. kr. vinarski nadzornik za Kranjsko. 41 podob. Str. 63. Cena 50 h. (Ljubljana 1912, založila c. kr. „Kmetijska družba“).

Vseučilišče v Trstu! (Spomenica slovenski javnosti
Spisal Vladimir Knaflič. Tiskala „Goriška tiskarna“ A. Ga-
bršček. Gorica 1912. Str. 38. Cena 30 h.)

Zanimiva, živahno pisana brošura, ki ji je konkretni
povod dala vest, da misli vlada na trgovski šoli „Revoltella“
v Trstu kratkoma otvoriti italijanska pravna predavanja.

Rezultat pisateljev je tale: „1.) Trst je najvažnejše
gospodarsko težišče Slovencev ter Jugoslovanov.

2.) V Trstu smo ustavili asimilacijo in posedujemo
manjšino, ki je večja, nego vsako slovensko mesto. V Trst
kakor sploh na Primorsko teži slovenska selitev, tu raste
slovenski srednji sloj, se utrjuje slovensko d'narstvo in pod-
jetništvo. Le od tod se bomo naučili ustaviti oziroma pora-
biti sebi v korist izseljeniški tok in industrializirati narod.
Trst je kraj, kjer se prične izvrševati praktično jugoslovan-
stvo. — Iz teh vzrokov in ker so tu tudi v največji doma
nam dostopni meri dani tehnični (pedagoški) predpogoji za
visokošolski studij in je zato izmed vseh slovenskih mest
to mesto za visoko šolo najpripravnejše, ker hočemo, da
nam bodi vseučilišče vzgojevalnica uradnikov in organizator-
jev, **zahtevamo slovensko vseučilišče v Trstu.** —
Prvi del te zahteve pa slove: Slovinci soglasno
in nujno zahtevamo slovensko pravno-tr-
govinsko fakulteto v Trstu sočasno z la-
ško fakulteto, ki se brez junktima s to
našo zahtevo ne sme realizirati. — Do-
datne (pripravljane in dopolnilne) zahteve so: Prizna-
nje reciprocitete zagrebškega vseučilišča
za vse Jugslovane; vladna podpora in ad-
juta docentom slovenske oz. jugoslovan-
ske narodnosti in avstr. državljanstva za
habilitacijo na zagrebški oziroma tudi
praški češki univerzi v predpripravo tr-
žaške fakultete oziroma univerze; rešitev
splošno slovenskega, zlasti pa tržaškega
ljudsko-, srednje- in strokovno-šolskega
vprašanja.*

Dasi bi mi prišli do približno istih zaključkov kakor
g. Knaflič, bi se vendar usodili pripomniti sledeče:

1.) Če je Trst v trgovsko-gospodarskem oziru najvaž-
nejše naše mesto, še iz tega ne sledi, da bi tam moralo biti
vseučilišče. Ali imajo drugi narodi svoja vseučilišča v svojih
največjih trgovskih mestih? Pač pa so vseučilišča v velikih
političnih centrih. 2.) Čim dalje pomikamo svoj centrum
proti jugu, tem bolj zapuščamo severno mejo in jo zapu-
ščamo severnemu neprijatelju. Obratno, kar imamo najmoč-
nejšega orožja, to pomikajmo na sever. 3.) Novi tip fakul-
tete bi najbrž ne dobil istih formalnih pravic, kakor jih imajo
stare avstr. univerze. 4.) Kar se tiče aktuelnosti, se je vpra-
šati k čemu naj izposluje v Trstu fakulteto. Ali je S. L. S.,
ki je sedaj in rebus nostris političis najmočnejša, za Trst?
Končno pa pač ne bo reš, da bi dosežanih naših vseučili-
ških neuspehov bila kriva prevelika mera navdušenosti, pre-
mala mera preudarka (str. 3). Baš navdušenosti ni bilo in je
v večini mislečih Slovencev ni; to je usodno in značilno in
morda — naravno. Knaflič pravi na str. 34: „Sami zase
nismo Slovenci nič... Sila kuje nas Jugslovane v
eno telo.“

„Naš směr, revue pro uměl. výchovu, kreslení
a umělecký průmysl v Brně“ je izpolnil ravnokar III.
letnik. Delo je mesečnik. Prvi zvezek je izšel meseca sep-
tembra. Vsebina ustreza naslovu. Vse, kar se tiče umetniške
vzgoje, bodisi v ljudskih, meščanskih, srednjih ali obrtnih
šolah in je vredno, da se zabeleži, prinaša ta revija in vse

to v lični, da, dovršeni obliki. Odlikuje se posebno po ve-
liki množini podob, ki dajejo delu posebno vrednost. Te
podobe pa niso samo podane v črnem tisku, ampak, kjer je
treba, tudi v barvah. Duh, v katerem je zasnovano delo,
je popolnoma moderen, da, najmodernejši. Da označimo
vsebino, naj navedemo naslove nekaterih najznamenitejših
spisov. „Ornamentalne kompozicije s pečatnim tiskom“, čla-
nek z brezštevilnimi zgledi v podobah, „Vseobčna šola za
modeliranje na c. kr. umet. obrtni šoli v Pragi“, (z repro-
dukcijami in 5 prilogami) „Hollarjev navod za izdelovanje
kovinskih radirovnih plošč“, „Proste vaje“ (članek za risanje
v ljudski šoli — z mnogimi podobami), „Pisanje s korko
vým pérom“ (plutnim peresom), „Umetnost za vse“, „Ri-
sanje po spominu v ljudski šoli“, „Izobraževanje rarskih
učiteljev“, „Razni načini umetniškega krašenja predmetov“,
„Preproge in gobelin“ itd. Toliko le iz prvih 5 zvezkov za
zgled, da se spozna smer teh znamenitih publikacij!

Pripomniti se mora, da je delo priporočeno od
dež. šol. svetov v Galiciji in Dalmaciji, in
ni dvoma, da bi ga tudi drugi dež. šol. sveti priporočali
raznim šolam, če bi uredništvo „Naše smeri“ prosilo apro-
bacije. Kajti to je edini list, ki je pisan popolnoma v
smislu najnovejših z dnem 5. junija t. l. izda-
nih ministrskih navodil za risanje na
ljudskih in meščanskih šolah, na c. kr. učiteljiš-
čih in na tečajih za izobraževanje
otroških vrtnaric in učiteljic ročnih del.

Ne poznamo ne dela, ne periodično izhajajočega lista,
ne v nemškem, ne v slovanskem jeziku, pa tudi ne v dru-
gih jezikih, ki bi pogodil tako duha moderne smeri v umet-
niški vzgoji, kolikor je ta-le v stiku z upodabljanjem v obč-
nih, srednjih ali strokovnih šolah. Zato smemo tudi Slo-
vinci biti ponosni na to delo naših bratov s severa. Ni se
nam bati nekoliko truda, ki ga imamo sprva pri čitanju.
Mali „Češko-slovenski slovar“¹⁾ Ant. Zavadilov nam pri tem
izdatno pomaga — Revija „Naš směr“ se naroča pri admi-
nistraciji, Brno, Tivoli 48. Poedini sešitki imajo razne cene
od 80 h do 2 K; celi letnik („ročnik“) pa stane 9 K. Ured-
nik je prof. J. Vydra, med sodelavci pa najdemo najzname-
nitejše češke risarske metodike in učitelje umetnike.

Fr. Suher.

GLASBA.

ROZAMUNDA.

Spevoigra v treh činih. Spesnil ** 1911.

(Dalje).

Ostrovhrar (pevcu).

Zdaj, starček dragi, mi povej,
kar nisi hotel mi poprej.
Si radovednost mi zanetil,
a jaz bi, znaj, se rad osvetil
nad Rozamundo to prešerno
pa plačal ljubav ji neverno.
Mi lek sladak bi bil v v togoti,
če njen napuh se osramoti.

Pevce.

Ne zdi za to še zdaj mi čas,
a rad v Turčijo spremim vas.

1) Založil J. Otto v Pragi. Cena K 280.

Ostrovihar.

Velja, ti znane so razmere,
pomočke veš vsaktere.
Pa hajdi brž odtod,
morda na srečno pot!

Pevec.

Ah, da, gospod, nas vodi sreča,
to želja mi je pregoreča.
Potem zatisnem rad oči,
če ta se želja mi zvrši.

Ostrovihar.

Vam čudno to je govorjenje.

Pevec.

Imejte, prosim, potrpljenje.
Povem vam vse. A zdaj, gospod,
le brž, le brž odtod, odtod.

(Zastor pade.)

DRUGI ČIN.

Dvorana v paševem dvoru.

Prvi prizor.

(Osman paša in zbor begov in ag.)

Osman.

Razgrnila pomlad vesela
je svoja čudotvorna dela,
na delo kliče vse stvari.
Naj pri čibuku moslim ždi?
Prav ima svetli padišah,
da širit kliče našo vero.
Pokori gjaure vse naš strah!
Zberite čet mi tisočero,
da Mohameda sveti plam
zapali vsaki gjaurov hram.

Age in begi.

Da Mohameda sveti plam
zapali vsaki gjaurov hram.

Osman.

Le Alahu naj vse se klanja,
naš meč naj svetu to oznanja.

Age in begi.

Le Alahu naj vse se klanja,
naš meč naj svetu to oznanja.

Osman.

Alah in prerok Mohamed,
ta klic naj čuje celi svet.

Age in begi.

Alah in prerok Mohamed,
ta klic naj čuje celi svet.

Osman.

Zdaj pojdite mi age, begi,
vsak po povelja tega stegi.

Age in begi.

Le Alahu naj vse se klanja,
naš meč *(dvigajo meče)* naj svetu to oznanja.
Alah in prerok Mohamed,
ta klic naj čuje celi svet. *(Age in begi odidejo.)*

Drugi prizor.

Osman *(sam)*.

Velik si prerok Mohamed
in tvojega želim si raja,
kjer hurij nas objem naslaja
lepot vseh ženskih bajni cvet.
Vsem gjaurom bi posekal glave,
da večje bil bi vreden slave.

Tretji prizor.

(Osman in Ahmed, ki nastopi.)

Osman.

Kaj Ahmed sinko moj želi?

Ahmed.

Odpravljajš, oče, se na boj,
naj roka Alaha s teboj
povsodi boče,
da vse mu pokoriš narode,
ime odičiš svoje z zmago,
seboj dovedeš mnogo blago.
A enega te prosim, oče,
umiri moje srce vroče,
brez sojnca dalje naj ne vene,
razdeni one mrzle stene,
ki žarom branijo sijati
v srce po sreči koprneče.
Ne krati sreče mi, ne krati!

Osman.

Če je mogoče,
rad želje ti izpolni oče.

Ahmed.

Djouhera bodi moja, prosim te goreče.
Saj vem, da hraniš jo za padišaha,
a bodi mi zato brez straha,
nakloni Alah drug ti plen
še lepši morda od vseh žen,
ki so sladile mu življenje,
Djouhero, moje hrepenenje,
pa pusti meni! *(Dalje prihodnjič.)*

RAZNOTEROSTI.

† **Jaroslav Vrchlický**, veliki češki pesnik, je umrl začetkom septembra. Izviren članek o njem in krasno sliko priobčimo prihodnjič.

† Dne 24 sept. je umrl v Ljubljani **Peter pl. Radics**, velemarljiv kranjski zgodovinar. Vedno bolj nam zmanjkuje mož, kakor je bil pokojnik, ki bi se ne bali arhivskega prahu in starih papirjev.

Slikarja napisov in lakirarja,
dekoracijska, stavbena in po-
 hišvena pleskarja

Delavnica: Igriške ulice št. 8
 Telefon 154

BRATA EBERL
 LJUBLJANA

Tovarna oljnatih barv, laka in
lirneža z električno gonilno
 silo

Trgovina in pisarna: Miklošiče
ve (Francišksanske) ulice 6

Gričar & Mejač

Ljubljana

Prešernove (Slonove) ulice št. 9

priporočata svojo največjo
in najstarejšo trgovino z

**izgotovljenimi
oblekami**

za gospode in dečke, gospe
in deklce po najnižjih cenah

Predmeti, katerih ni v za-
logi, se izdelujejo po meri
točno in ceno na Dunaju.

Velika in moderna
zaloga oblek
za gospode, dečke, in otroke

A. KUNC

Ljubljana

Dvorni trg šte. 3

(na voglu Židovske ulice)

Strokovnjaška postrežba z
izbornimi izdelki, po nizkih
stalnih, na vsakem pred-
metu označenih cenah.

Naročila po meri točno in pri-
znano dobro.

Imam večjo zalogo

VOZOV

vseh vrst. Vozove izdelu-
jem po najnovejši dunaj-
ski in pariški modi; tudi
stare vozove jemljem v
račun po visoki ceni.

Franc Visjan

izdelovatelj vozov

Ljubljana, Kolodvorske ul. št. 25

Naslov za brzojavke: **Kmetska posojilnica Ljubljana** :: Telefon št. 185. :: Žiro-konto pri avstro-ogrski banki. :: Račun pri avstr. pošt. hran. št. 828.406, pri ogr. pošt. hran. št. 19.864.

KMETSKA POSOJILNICA

Stanje hranil. vlog
dvajset
miljonov

Ljubljanske okolice

r. z. z. n. z. v Ljubljani — obrestuje hranilne vloge po

4¹/₂%

Rezervni zaklad
nad pol
milijona

brez odbitka rentnega davka, katerega plačuje posojilnica sama za svoje vložnike. Sprejema tudi vloge na tekoči račun s čekovnim prometom in jih obrestuje od dne vloge do dne dviga, na kar se opozarjajo zlasti trgovci in denarni zavodi po deželi.

Največja slovenska hranilnica!

Prometa koncem I. 1911
614.5 milijonov kron.

Stanje hranilnih vlog
☙ 42 milijonov kron ☙

☙ Rezervni zaklad
☙ 1,300.000 kron. ☙

Mest. hranilnica ljubljanska

v Ljubljani, Prešernova ulica 3.

Sprejema vloge vsak delavnik. Sprejema tudi vložne knjižice drugih denarnih zavodov. Obrestuje po 4¹/₂% brez odbitka. Za vloge jamči rezervni zaklad hranilnice in mestna občina ljubljanska z vsem svojim premoženjem in z vso davčno močjo. Poslovanje nadzoruje c. kr. deželna vlada. Izključena je vsaka špekulacija in izguba vložnega denarja. Posoja na zemljišča in poslopja proti 5% obrestim in najmanj 1/2% amortizacije. Za varčevanje ima vpeljane domače hranilnike. Posoja tudi na menice in vrednostne papirje.